

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Písemná práce k bakalářské zkoušce

**MOTIVACE K VÝKONU POMÁHAJÍCÍ PROFESE
JAKO POVOLÁNÍ**

Tomáš Fiala

Studijní obor:

Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Vedoucí práce: **PhDr. Jiří Růžička Ph.D.**

2005

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou práci k bakalářské zkoušce vypracoval samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použil.

V Praze dne 26.října

.....

OBSAH

	ÚVOD	
1	SEZNÁMENÍ S PROBLEMATIKOU.....	1
	1.1 Vymezení pojmů.....	1
	1.1.1 <i>Obecné základní pojmy.....</i>	1
	1.1.2 <i>Klíčové pojmy specifické pro vymezenou problematiku.....</i>	3
	1.2 Současný pohled na praxi pomáhajících profesí.....	6
	1.3 Poslání a cíl sociální práce.....	8
2	MOTIVACE KE STUDIU URČITÉHO VYSOKOŠKOLSKÉHO OBORU....	9
	2.1 Obecné faktory motivace k volbě povolání.....	9
	2.2 Faktory uplatňující se při volbě pomáhajícího povolání.....	10
	2.2.1 <i>Význam sociálního prostředí.....</i>	10
	2.2.3 <i>Osobnostní profil sociálního pracovníka.....</i>	12
	2.2.3 <i>Vliv primární skupiny, na utváření osobnosti.....</i>	13
3	PŘEDPOKLADY ÚSPĚCHU PRO VÝKON POMÁHAJÍCÍHO POVOLÁNÍ	15
	3.1 Prosociální chování.....	15
	3.1.1 <i>Determinanty prosociálního chování.....</i>	17
	3.2 Další předpoklady.....	18
	3.2.1 <i>Instink.....</i>	21
	3.2.2 <i>Charakter.....</i>	22
	3.3.3 <i>Přívětivost.....</i>	23
	3.3.4 <i>Empatie.....</i>	24
4	RIZIKA SPOJENÁ SPOJENÁ S VOLBOU K POMÁHAJÍCÍ PROFESI.....	28
	4.1 Frustrace v uspokojení základních potřeb člověka.....	28
	4.2 Egoizmus.....	28
	4.3 Syndrom pomáhajících.....	34
	4.3.1 <i>Křesťanská tradice a syndrom pomáhajících.....</i>	35
	4.3.2 <i>Narcizmus - jako motiv volby pomáhající profese.....</i>	36
	4.3.3 <i>Narcistické poranění.....</i>	38
	4.3.4 <i>Odmítnuté dítě.....</i>	40

	4.3.5 Narcistická pomsta.....	41
5	ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI.....	43
6	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	44
	6.1 Úvod do empirické části.....	44
	6.2 Cíl dotazníkového šetření.....	45
	6.3 Metodika měření.....	47
	6.4 Výsledky vlastní výzkumné práce.....	42
	6.5 Závěr vlastní výzkumné práce.....	48
	ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI.....
	SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....	51
	PŘÍLOHY.....	1
	Příloha č.1 Vzor dotazníku.....	1
	Příloha č.2 Vyplněné dotazníky.....	3

ÚVOD

V průběhu svého studia na PVŠPS jsem si vícekrát položil otázky, proč právě já, moji spolužáci a studenti podobných oborů si přejí uplatnit se v pomáhající profesi. Tyto otázky pak byly podhoubím k tomu, že jsem se dostal ve své mysli k obecnější úvaze, která se týkala volby povolání vůbec, důvodů, které vedou studenty k rozhodnutí, že budou studovat určitý obor a ne jiný. Tyto otázky mě zaujaly natolik, že jsem se rozhodl, že se jim budu věnovat ve své bakalářské práci. Zvolil jsem tedy název „*Motivace k výkonu pomáhající profese jako povolání*“.

Svou práci jsem pojal z větší šíře: snažil jsem se o vystižení důvodů, které vůbec vedou k volbě určitého vysokoškolského oboru. Na základě toho se mi vyrojila celá řada pojmů, které si vyžadovaly přesného definování. Tak se práce ve své původní verzi velice rozšířila do rozměrů, které nejsou pro bakalářskou práci vhodné. Na pokyn a pomoc svého laskavého vedoucího práce jsem třikrát rozsah své práce redukoval, až se mi podařilo dosáhnout rozpětí práce, které už je pro bakalářskou práci přijatelné.

V první kapitole definuji obecné základní pojmy a specifické klíčové pojmy pro zvolenou problematiku. Pak se obracím k pohledu na současnou praxi pomáhajících profesí a tuto kapitolu uzavírám uvedením poslání a cílů sociální práce.

Ve druhé kapitole uvažuji o obecných faktorech motivace k volbě povolání a faktorech, které se uplatňují při volbě pomáhajících povolání, jako je význam sociálního prostředí, osobnostní profil a vliv primární skupiny na utváření osobnosti..

Ve třetí kapitole se zabývám předpoklady, které mohou vést k úspěchu provádění pomáhajícího povolání, a základními požadavky na chování sociálního pracovníka.

Čtvrtá kapitola se zabývá riziky, která přináší volba pomáhající profese. Tady se zvláště věnuji syndromu pomáhajících a jeho zakotvení v naší společnosti.

V poslední kapitole se věnuji svému dotazníkovému šetření. Jsem si vědom, že použití termínu „výzkumná práce“, které se tam vyskytuje, je nadnesené, uvědomuji si se vši skromností, že je to pouhé orientační šetření, jemuž jsem věnoval velkou pozornost a snažil jsem je prezentovat v práci co nejlépe.

Poděkování

Děkuji PhDr. Jiřímu Růžičkovi, Ph.D., rektorovi PVŠPS, za trpělivost a laskavost při vedení mé bakalářské práce.

Dále děkuji MuDr. Olze Dostálové, CSc., za obsahovou a grafickou korekturu mé bakalářské práce.

1 SEZNÁMENÍ S PROBLEMATIKOU

1.1 Vymezení pojmů

Ve své práci rozlišuji jednak základní pojmy obecného rázu, které je třeba vysvětlit, a klíčová slova týkající se specifického předmětu, o němž práce pojednává. Pojmy obecného rázu jsou: *motivace, motiv, pomoc* a některé další pojmy s nimi související, jako *potřeby*.

Klíčové pojmy týkající se problematiky, o níž pojednávám, jsou: *povolání* a jeho rozlišení proti *zaměstnání, poslání, pomáhající povolání, sociální práce, altruismus*.

1.1.1 Obecné základní pojmy

Motivace je pojem velmi složitého obsahu, který má souvislost s celou řadou dalších, souvisejících pojmů.

V psychologii je pojem motivace značně nejednotný. HARTL a HARTLOVÁ (2000, s.328) uvádí, že „nejčastěji se chápe jako intrapsychický proces zvýšení nebo poklesu aktivity, mobilizace sil, energetizace organismu“, což se projevuje napětím, neklidem a činností narušující rovnováhu. V motivaci se uplatňuje osobnost, hierarchie hodnot, schopnosti, zkušenosti i naučené dovednosti jedince.

Ve Slovníku sociální práce je u pojmu motivace odkaz na „osobnost“, u níž jsou uvedeny motivy nebo potřeby jako „síly, které člověka vedou k jednání“ (MATOUŠEK, 2003, s.138). Motivы jsou úzce spjaty s potřebami. Podle Maslowa (cit.dle MATOUŠKA, 2003) jsou potřeby rozděleny na fyziologické (např. hlad, žízeň, potřeba tepla). Na vyšší úrovni je potřeba bezpečí, potřeba někam patřit a být milován, potřeba kladného hodnocení, od druhých, tedy úcty, dále sebeúcty a na vrcholu hierarchie hodnot je seberealizace.

U BALCARA (1983, s.115) je pochopení jeho definic náročnější. Uvádí, že „motivace je jednak dispoziční silová složka osobnostní struktury a dynamiky (tj.možnost), jednak aktuální

stav osobnostní dynamiky v tomto ohledu, právě vzbuzená motivace (tj skutečnost)“. Tento druhý význam se terminologicky odlišuje výrazem „motivovanost“ pro aktuální stav.

Motiv je „*pohnutka, příčina činnosti, jednání člověka uspokojující nějakou potřebu*“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s.327). Motiv má cíl a směr, má také intenzitu a trvalost. Pramení z podnětů vnitřních a vnějších. Vnitřní podněty jsou vědomé nebo nevědomé. Motivy hrají významnou roli při emocích, myšlenkách a fantaziích. Motivy bývají nejčastěji klasifikovány v souvislosti s potřebami, které mohou být primární (např.biogenní, instinktivní), nebo sekundární, které jsou naučené.

NAKONEČNÝ (1996, s.75) upozorňuje na rozdíl pojmů „motivace“ a „motiv“. Motivace vyjadřuje proces, kdežto motiv vyjadřuje dispozici k tomuto procesu. Dále tentýž autor odlišuje „motivaci“ od „chování“. Motivace určuje směr, sílu a trvání chování, ale směr, síla a trvání chování a průběh jeho realizace určuje systém kognitivních procesů. Tj.subjektivní model situace, ve které se uskutečňuje chování. Motivy lze pak chápat jako psychologické příčiny chování a motivaci jako proces, v němž se tyto příčiny konstituují.

Je třeba také vymezit **uvědomělou a neuvědomovanou motivaci**, což je obzvláště důležité pro téma této práce. Člověk vždy nemusí vědět, proč co činí, a dokonce může nejen jiným, ale i sám sobě poskytovat náhradní vysvětlení, které nemusí být ani psychologicky, ani věcně správné (NAKONEČNÝ, 1996, s.76). V takovém případě jde o neuvědomovanou nebo mylně reflektovanou motivaci. H.B.English a A.C.Englishová (cit.dle NAKONEČNÉHO, tamtéž) upozorňují na to, že je to spíš neverbalizovaná než zcela neuvědomovaná tendence, tedy místo nevědomé přání je lépe označit to za přání potlačené. Zdůvodňují to tím, že „nevědomí“ má u různých autorů různý význam. Za výstižnou definici nevědomého motivu považují definici podle Hildegarda (cit.dle NAKONEČNÉHO, 1996, s.77): „*Motiv, který si subjekt neuvědomuje, nebo který si uvědomuje ve zkomolené formě.*“

Takto definované motivační proměnné jsou psychoanalytické či z psychoanalýzy odvozené motivační definice.

Jiný přístup nám nabízí **fenomenologická psychologie**. Podle fenomenologie jsou motivy stavy naší vyladěnosti v porozumění světu a bytostem či věcem v něm ve vztahu k nim při resepektování a přitakání našim možnostem. Proto jsou motivy tak bohaté, různorodé a proměnlivé a dle fenomenologie je nelze na nic jiného, tedy na jakési „pramenné“ či nevědomé a přitom podstatné motivační činitele převést. Smysl motivu, jak říká např. RŮŽIČKA (2003) spočívá v něm samotném. Tím se míní několik věcí. Především je jednání, chování a

rozhodování chápáno jako skutečné a nikoli jen jako výsledek nevědomých a abstraktních sil či jinak definovaných motivátorů. Člověku jeho pohnutky nemusí být zřejmé, ani zcela průhledné, ale to není věcí podstaty motivace, ale pouze schopnosti své motivaci rozumět. Toto již nemusí být věcí vlastní motivace, ale povahy, charakteru, osobnostních, byť třeba kulturou podmíněných projevů a vlastností. (Např. není vhodné, aby mladý člověk měl, či dokonce projevil své něžné motivy nebo zase starý člověk projevil a připustil si dětské a mladistvé zájmy a tužby).

Dále se tím míní skutečnost, že motivaci není třeba hledat a/nebo odvozovat od jiných, tzv. vyšších či obecných motivátorů. Fenomenologie mnohem spíše pečlivě a důkladně popisuje daný motiv samotný, nežli by se snažila jej vysvětlit jako odraz či projev motivů „pramenných či jinak tzv. podstatných“. Motivaci x-tého řádu pak zcela odmítá (RŮŽIČKA, 2003).

ČÁLEK (2004) se zabývá pojetím prvotních dětských motivů v *daseinsanalýze*. K tomu uvádí : „*V daseinsanalýze neznamená motiv psychickou příčinu, která vedek nějakému nutnému následku Ale spíše jen podnět k určitému směřování na životní cestě. Motiv jesrozumitelný z celkového průběhu dialogu dítěte s dospělými.není směrodatná jednolitá zkušenostjako spíše vztahy, ve kterých se vyvíjí* (ČÁLEK, 2004, s. 209).

1.1.2 Klíčové pojmy specifické pro vymezenou problematiku

Zabývám se zde klíčovými pojmy: povolání (v rozlišení od zaměstnání), pomoc, poslání, altruismus, pomáhající povolání.

Zaměstnání je odvozeno od staročeského slova „miesto“ (HOLUB a LYER, 1978, s.311), které mělo řadu významů, především jako „místo“, dále jako „město“ nebo „městnat se“. Od toho je pak odvozeno umístiti, zaměstnati, náměstek, směstnati, městka, místnost (tamtéž, s.316).

Povolání je v Etymologickém slovníku uvedeno jako vysvětlení pojmu „profese“ odvozené od „professio“ - přiznání (k řemeslu, k povolání), „profiteri“ – přiznávat. **Professor** byl učitel vyznávající určitou nauku (HOLUB a LYER, 1978, s.395).

Pomoc je něco, co přichází po-moci. Etymologicky lze odvodit slovo „moci“ od všeslovanského slova „mogti“, moc je pak „mogt“. Podobné slovo je německy „mögen“, „macht“ (HOLUB a LYER, 1978, s.318, s. 384).

MATOUŠEK (2003, s.150) definuje pomoc jako akt, při kterém jedinec nebo skupina poskytují něco jinému jedinci nebo skupině, přičemž adresát pomoci to, co je mu poskytováno, využívá k řešení svého problému. Pomoc v moderní společnosti je často přijímána neochotně, protože je spojena s pocitem selhání příjemce. Autor uvádí, že přijímání pomoci vždy v lidských společnostech znamenalo určité stigma.

HARTL a HARTLOVÁ (2000, s.420) rozeznává pomoc psychickou a sociální. „Psychická pomoc“ je širší pojem než „psychoterapie“. Na rozdíl od ní je to pomoc náhodná a neplánovaná. „Sociální pomoc“ je zde uvedena jako jedna z nejstarších forem přerozdělování, jejímž prostřednictvím pomáhá stát těm, kteří to skutečně potřebují.

Podle mne je třeba chápat pomoc v daleko širším smyslu. Uvádím níže své pojetí pomoci.

Pomoc může být :

- * materiální (finance, věci, poskytnutí přístřeší),
- * právní a vymáhající (úřady),
- * poradní,
- * sociální,
- * psychologická,
- * fyzická (běžná a intimní).

Veškerá uvedená pomoc může být příjemcem pomoci placená a neplacená.

Významy těchto slov v naučných slovnících:

V Sociologickém slovníku je pro obsah pojmu „povolání“ uvedena celá řada různých definic. Autor uvádí, že na základě syntézy různých pojetí lze povolání chápat jako soubor činností v určitém oboru, pro něž byl jedinec připraven a jež obvykle vykonává za úplatu (kterou si kryje svoje životní potřeby) a tato činnost spoluurčuje jeho sociální pozici ve společenském celku, jehož je členem. Povolání má tedy několik složek: specifickou činnost, schopnost a dovednost ji vykonávat, šanci pro zaměstnání, výdělek a společenské postavení (GEIST, 1982, s.291).

„Zaměstnání“ není v tomto slovníku vysvětleno, je tam uveden pouze „zaměstnanec“ (GEIST, 1992, s.564). Autor upozorňuje, že se pojem zaměstnanec během let měnil a také jeho definiční kritéria. Vše, co je zde uváděno pod pojmem „zaměstnanec“ je pro téma mé bakalářské práce irelevantní.

Slovník sociální práce vykazuje jemný rozdíl mezi pojmy „povoláním“ a „profesí“. Povolání definuje jako druh vykonávané práce, který je určujícím faktorem sociálního postavení člověka (MATOUŠEK, 2003, s.158). Pod pojmem „profesí“ pak uvádí, že jde o zaměstnání vyžadující zvláštní znalosti a dovednosti. Prestiž profesí stoupá s její mírou nezávislosti na správě státu. Profese s vysokou prestiží zakládají svá profesní sdružení, která mají svou rozhodovací autonomii (MATOUŠEK, 2003, s. 165-166).

Ve Slovníku cizích slov pro nové století (LINHART aj., 2004, s.304) znamená „profesionalita“ odbornost a „profesionál“ je jednak odborník, jednak osoba provozující činnost za výdělek.

Podle mého názoru je mezi zaměstnáním a povoláním ten rozdíl, že zaměstnání je jakákoli i nekvalifikovaná práce určená pracovním poměrem, kdežto povolání vyžaduje propracovanou předchozí přípravu, která je zakončena nějakým certifikátem potvrzujícím, že dotyčný tuto přípravu zvládl. Zaměstnání je možno rychle měnit, ke změně povolání je třeba se přeškolit a vyžaduje to opět určitý čas a snahu.

V souvislosti s tzv. pomáhajícími povoláními (jejich vymezení viz níže) se někdy uvádí i pojem „poslání“, který se chápe jako v morálním smyslu nadřazený pojetí povolání. Ne každé povolání je poslání a ne každé poslání je povoláním ve vlastním smyslu slova. Co je to tedy „poslání“?

MATOUŠEK (2003, s.154) uvádí termín poslání jedině ve spojení „poslání organizace“, což představuje stručné vyjádření smyslu existence této organizace, je to vlastně vysvětlení, proč ona organizace existuje.

Přesto vnímám slovo „poslání“ i ve smyslu činnosti jednotlivce v rámci pomáhajícího povolání, který se angažuje pro druhé osoby více než je i v tomto povolání běžné, často ze svého volného času a na vlastní úkor. Je také možno mluvit o povolání, které má vyšší cíle, než je obvyklé. Podle RŮŽIČKY (2005) pojem poslání však má další významy, které jsou často odvozeny z oblasti duchovního osvícení či duchovního porozumění získaného na základě nějakého zážitku nebo je také poslání delegováno nějakou organizací. Např. řády „posílají“ své chovance na misie, umělecké školy mohou „posílat“ své žáky provozovat hudbu. Podobně mají vyslanci zemí či jiní zástupci poslání. Poslání má tedy více významových rovin, některá z nich mají ráz duchovní, jiná náboženský a další zcela civilní nebo ještě další mohou nabýt vojenskou formu. Jednotky NATO mají např. poslání zničit nepřátele svobody.

A nyní se dostáváme k vymezení **pomáhajících povolání**. Stejně jako se definice pomoci chápe různě, úžeji nebo šíře, tak se i jednotliví autoři rozcházejí ve vymezení pomáhajících povolání.

BRICHČÍN (2003) uvádí, že pomáhající povolání nejsou přesně definována. Kromě jmenovaných uvádí ještě sestry, sociální pracovníky, sociální pedagogy, rehabilitační pracovníky a osobní asistenty. Dále se uvádějí kurátoři, pracovní poradci a soudci.

Uvádím rozdělení pomáhajících povolání podle BRICHČÍNA (cit. dle DOSTÁLOVÉ, 2003):

- 1) **Pomáhání na prvním stupni** - profesionální pomoc lidem v jejich soc. a emočních problémech psychiatrii, psychologové, poradci v manželství.
- 2) **Pomáhání na druhém stupni** - pomoc při nesnázích nebo při krizi, duchovní, lékaři, sestry, učitelé lektoři, konzultanti, policisté, probační úředníci.
- 3) **Pomáhající na třetím stupni** - manažeři, holiči, kadeřníci, vedoucí na různých stupních, barmani.
- 4) **Pomáhající na čtvrtém stupni** – každý, kdo pomáhá někomu řešit nějaký problém.

Altruismus (HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s.33):

- * podle Comteho je to nesobecký charakter, láska pro blaho druhých. Myšlení, cítění a jednání, které bere ohled na ostatní lidi
- * biologicky hodnoceno: sebezničující nebo sebeoslabující chování, prováděné ve prospěch druhých (v etologii chování, ze kterého zvíře nemá prospěch, může mu být dokonce škodlivé, ale mají z něj prospěch ostatní členové rodu)
- * dle sociobiologů pomáhá jedince druhým v tomto pořadí: příbuzným s nimiž má společné geny, nepříbuzným opačného pohlaví, kteří pomohou jeho geny rozšířit, nepříbuzným obou pohlaví, kteří mu mohou jeho služby oplatit, v žádném případě nepomáhá těm, kteří by mohli jeho postavení ohrozit.

Podle Slovníku cizích slov pro nové století (LINHART aj., 2004, s.29) je altruismus „*nesobeckost, nezištný zájem, vztah, láska k lidem*“.

Podle Malé ilustrované encyklopedie (1999, s.36) je altruismus „*mravní princip vyjadřující schopnost obětovat vlastní zájem ve prospěch druhého*“. Termín zavedl A.Comte. Principiálně tkví ve starověkých morálních zásadách např. v křesťanství. V 17.a 18.stol. to byla složka mnohých etických učení.

Altruismus je podle Wiliama Hamiltona „*připravenost přijmout ohrožení vlastního blaha kvůli prospěchu jedince stejného druhu*“ (cit.dle SCHMIDBAUER, 2000, s.23).

Altruismus má svou zřetelnou antropologii, která se projevuje u všech druhů zvířat, jejichž mláďata mají dlouhé dětství a potřebují ochranu. Tedy ochranu potomků nenajdeme např. u hadů, kde se mláďata jsou schopna od začátku starat se sama o sebe. Na rozdíl od toho samice poloopic (lemuři a vřešťani), opic (makakové a paviáni) i lidoopů mají zájem nejen o vlastní, ale i o nepokrevní mláďata. Tradicí je zde předávané chování, tedy na toto chování má vliv nejen genetika, ale také nápodoba (SCHMIDBAUER, 2000). Prvky altruizmu se objevují v sociálních normách ve všech kulturách.

Z hlediska fenomenologického není altruismus náhražkou či odvozením nějakého "původního" pudu či potřeby, ale je projevem otevřenosti vůči druhému člověku, který nás svojí nemocí či bezmocností vyzývá ku pomoci. Jeho stav sám ukazuje, co máme nebo nemáme dělat, protože tomuto jeho stavu rozumíme a chápeme i cítíme jej (MLČÁK, 2004).

1.2 Současný pohled na praxi pomáhajících profesí

Pomáhající pracovník působí v kontextu určité kultury, tradice a zvyklostí. V praxi tedy hledá soulad mezi univerzálními principy typu lidských práv, odpovědnosti vůči společnosti, spravedlnosti a potřebami konkrétní společnosti i subjektu. Ideál dobrého života, obecněji řečeno principy morálky, odvozují někteří filosofové (tzv. kognitivisté) z rozumového poznání. Co je dobro - a co není, respektive, jaká je náležitá hierarchie hodnot a nakolik má být závazná, to jsou dilemata, která kladou a řeší mnohé filozofické systémy, někdy se vztahem k náboženství, někdy na základě čistě racionálního uvažování (MATOUŠEK aj., 2001, s.79).

1.3 Poslání a cíl sociální práce

Existuje celá řada definic, ale všichni autoři se shodují na termínu „sociální fungování“, přičemž tento termín je mnohoznačný. Jednou z významných propagátorek tohoto termínu byla Bartlettová (cit.dle MATOUŠKA aj., 2001, s. 185), která tohoto termínu použila jako první pro označení interakcí, jež probíhají mezi požadavky prostředí a lidmi. Jedná se tedy o dva aspekty - na jedné straně lidské zvládnutí a na straně druhé - požadavky prostředí. „Mostem“ mezi nimi je interakce. Mezi požadavky prostředí a člověkem je obvykle rovnováha. Příčinou nerovnováhy může být buď nepřiměřenost požadavků prostředí vůči němu, nebo za důvod jejich nezvládnutí může nedostatek dovedností. Předmětem intervence sociálního pracovníka je podporovat sociální fungování klienta tím, že mu pomáhá obnovit, nebo udržovat výše uvedenou rovnováhu.

Pojem sociální fungování však je poměrně úzký. Mnoho lidí sice funguje, ale jinak i sociálněstrádá. Tak např. muslimové v Anglii fungují, ukazuje se však, že pouhé fungování k pochopení ani k adekvátní sociální práci nestačí. Vedle fungování je třeba mít na paměti sociální spokojenost, rovnováhu, sociální smysl či psychosociální. Sociální okruh je ovšem také třeba chápat v kontextech na jedné straně osobních proměnných, na straně druhé kulturních či historických a politických (RŮŽIČKA, 2005).

2 MOTIVACE KE STUDIU URČITÉHO VYSOKOŠKOLSKÉHO OBORU

Pokud hledáme podklady k tématu motivace k výkonu pomáhající profese na internetu, zjistíme, že většina odkazů se týká hlavně motivace zaměstnanců a zaměstnavatelů. Zaměstnavatelé se snaží podchytit na základě psychologických testů a pomocí dalších metod motivaci svých potencionálních zaměstnanců k práci. Zaměstnanci se zase snaží chápat pohnutky zaměstnavatelů a přispůsobovat se jim. Snahou zaměstnavatelů je, aby zaměstnanci pracovali více a kvalitněji, aby se snažili o maximální efektivitu práce a tedy co možná nejvyšší zisky ([http:// referaty.superstudent.cz/psychologie](http://referaty.superstudent.cz/psychologie)).

2.1 Obecné faktory motivace k volbě povolání

Skladba studentů na vysokých školách ve vztahu k jejich osobnostním charakteristikám není zcela náhodná. Naopak různé vysokoškolské obory se liší podle typu studentů, kteří jsou tam nejvíce zastoupeni.

Obecně lze říci, že při výběru studentů na vysoké školy se uplatňují dva, často protichůdné faktory: zevní a vnitřní. Zevní, objektivní důvody výběru studentů vycházejí z potřeb společnosti. Tento výběr určuje stupeň zájmu o obor ve vztahu k potřebám na pracovním trhu. Hlavní hybný moment je počet přihlášených. Určité obory mají už desítky let mnoho

zájemců, z nichž se jen malá část na školu dostane. Jiné obory nejsou pro malý zájem schopny naplnit počet míst ke studiu.

Z praktického pohledu lze *důvody k volbě povolání* rozdělit na *obecně společensky přijímané*, dále *důvody navozené speciálním společenským prostředím* (v němž jedinec buď vyrůstá, nebo se do něj dočasně dostal později), *vnitřní osobní důvody* a *důvody osobnostní* (DOSTÁLOVÁ, 2003).

Důvody společensky přijímané:

- * vysoká prestiž - např: medicína a práva,
- * vysoký výdělek - např: ekonomie, finančnictví, módní návrhářství, architektura,
- * osobní nedotknutelnost - např: diplomatická dráha, politické funkce,
- * popularita – např: umělci (zpěváci, herci), sportovci, politici,
- * touha po moci a manipulace s lidmi – např: vysoké státní funkce, byrokracie.

Důvody navozené určitou situací, do které se člověk dostal:

- * rodinná tradice povolání,
- * ctižádost rodičů,
- * náhodný kontakt s určitým povoláním (osobní zkušenost s pomáhajícími profesionály).

Osobní důvody:

- * strach ze smrti – medicína, povolání vyžadující nasazení života,* snaha někomu něco dokazovat při sníženém sebevědomí – vystudovat obor, když tomu druzí nevěří, že to dokáže
- * hyperkompenzace skrytého komplexu méněcennosti z jiné oblasti např. napoleonský komplex

Osobnostní důvody :

Buď reálná volba podle nadání nebo naopak přitažlivost povolání, na které se nehodí. U pomáhajících povolání by měl být zkoumán stupeň zodpovědnosti, vztah k lidem, intelektuální schopnosti, logické myšlení, přiměřený práh psychické i fyzické odolnosti. V neposlední řadě by měl mít dotýčný odpovídající smysl pro hodnoty, rozhodně by si měl vážit lidského života (DOSTÁLOVÁ, 2005).

2.2 Faktory uplatňující se při volbě pomáhajícího povolání

2.2.1 Význam sociálního prostředí

Základní funkcí malých skupin je, že člověku umožňují uspokojování jeho sociálních potřeb. Primární skupinou, poskytující svým členům formativní zkušenosti je především rodina a dále skupina hrajících si dětí a různá společenství, např. náboženského druhu. Skupina poskytuje nejen určitá uspokojení, ale také srovnávací rámec pro jeho postoje a jednání, utváří jeho pojetí sociální reality (NAKONEČNÝ, 2000, s.217). Zároveň poskytuje jakési „sociální zrcadlo“ a sociální psychologové hovoří v tomto smyslu o normativní a srovnávací funkci, resp. o afektivní a instrumentální funkci malé skupiny. Mueller a Thomas (cit.dle NAKONEČNÉHO, 2000, s.217) zdůrazňují, že identifikací přebírá jedinec hodnoty své skupiny a že každý užší sociální vztah má pro jeho chování kontrolní funkci, neboť mu poskytuje zpětné vazby.

Zásadně platí, že skupiny vznikají na základě interakcí mezi individui, avšak tato teze platí při vytváření neformálních skupin (rodina, přátelé). Ty však mohou vznikat i ve formální skupině. (Ve třídě, tj. ve formální skupině, vznikne skupina neformální, kterou spojují přátelské vztahy.) V této neformální skupině vzniknou a vytvářejí se skupinové normy, které kontrolují chování jednotlivých členů. Společným jmenovatelem je solidarita. Ta je obecně závaznou normou uvnitř dané skupiny. Takový pocit solidarity člověk zažívá v skupinové terapii. Skupinový konformismus má řadu významných funkcí. Především udržuje ideovou a akční jednotu skupiny, a tím zajišťuje i dosahování skupinových cílů. Čím více je skupina jednotná, tím více odmítá nekonformní jedince, kteří se odmítají podříditi. Ale existuje také konformismus jako znak osobnosti, zahrnující poslušnost, zdvořilost a sebedisciplínu S.H.Schwartz (cit.dle NAKONEČNÉHO, 2000, s.220), a vztahující se k úzkosti. Výzkum souvislostí konformity jako rysu osobnosti s dalšími rysy ukázal, že konformisté jsou významně méně inteligentní než nezávislé osoby, vykazují větší sklon k myšlenkové chudobě, v meziosobních vztazích jsou více pasivní, nedůvěřiví, závislí, v hodnocení projevují více konvenčnosti. Konformismus vytváří ztrátu individuality. Hovoříme o deindividualizaci.

ZIMBARDO (2005) říká, že vnímá-li se jedinec uvnitř skupiny jako anonymní, může mít tendenci k prolomení skupinových norem a k přenášení odpovědnosti. (Necítí se odpovědný za činnost skupiny.) Spíše, než v malých skupinách přichází anonymita v úvahu ve velkoměstech: *“Nikdo o mně neví a nestará se o mě - proč bych se měl starat o někoho jiného?”* V podmínkách anonymity se tedy zvyšuje pohotovost k agresivnímu a antisociálnímu jednání. NAKONEČNÝ (2000, s.222) uvádí další Zimbardovu myšlenku, že je v zájmu

společnosti odhalovat podmínky odstraňování individuality, zamezovat tomu a podporovat individualitu.

Vývoj psychicky odolné osobnosti je aktuálním tématem současnosti. Při vysvětlování mechanismů psychicky odolné osobnosti, kterou by měl být ten, kdo pracuje v pomáhající profesi, se ukazuje užitečný koncept vnímané osobní účinnosti (self - efficacy). Vnímaná osobní účinnost se vztahuje k přesvědčení individua o kontrole nad událostmi. Pocit, že jsem schopen řídit chod dění, je pak spojován s představou lepšího zvládnání životních těžkostí. Vnímaná osobní účinnost je považována za osobnostní rys, který zakládá psychickou zranitelnost - tendenci k depresím a k podléhání stresu. Lidé s odhadem vyšší osobní účinnosti aspirují na vyšší cíle (HOSKOVCOVÁ, 2005, s.35).

2.2.2 Osobnostní profil sociálního pracovníka

O příslušných kompetencích sociálního pracovníka lze uvažovat na základě obecných poznatků psychologie osobnosti:

- * Zaměřenost osobnosti
- * Výkonová dispozice (schopnosti, dovednosti a vědomosti)
- * Temperament

Hodnotová orientace je založena na individuálních potřebách, zájmech, postojích, tomu, co je pro člověka prioritní.. Také je to možné nazvat osobnostní zaměřeností. Domnívám se, že jednou z podmínek úspěšného řešení sociálních problémů je umění vlastní sebe-motivace..

Temperament určuje vnitřní determinantu prožívání. To je pro sociálního pracovníka důležité – je třeba, aby jeho emoční reakce byly vyvážené a přiměřené, aby měl určitou neuropsychickou stabilitu.

MLČÁK (2004) upozorňuje na osobnostní dimenze, které mohou být: psychická stabilita, extroverze, impulzivnost, přizpůsobivost rodinná, přizpůsobivost sociální, důvěra a pochopení, uchování postavení, empatie a altruismus, kladení požadavků, spontánní družnost, neobjektivní podléhání soucitu, sebeovládání, sebehodnocení, sebeuspokojení, začleněnost, zodpovědnost, akceptování prostředí, dominance, aktivita, psychologická citlivost, úspěch nezávislosti, úspěch konformitou, flexibilita.

Ve vývoji dítěte se nemění pouze jeho vnímání osobní účinnosti, mění se i vnímání jeho schopností rodiči a později širším sociálním okolím. Rodiče, kteří podporují aktivitu dítěte, zvyšují tak jeho kompetence. Dá se říci, že vzniká výkonová motivace (HOSKOVCOVÁ, 2005, s.35).

Jedinec se však nemůže orientovat pouze na svůj výkon. O tomto se zmiňuji dále. O tom, jak vzniká přesvědčení o vlastní účinnosti hovoří např. HOSKOVCOVÁ (tamtéž):

- * Zkušenost s funkčností: Chůť zjišťovat funkce něčeho začíná již u novorozence a tvoří základ pro učení a získávání zkušeností.
- * Interní příčinná atribuce: Ten, kdo je opakovaně příčinou opakování různých akcí a účinků, si začíná uvědomovat sám sebe. To lze pozorovat u dvou a tříletých dětí, které všechno chtějí dělat samy. Začínají si uvědomovat své ego.
- * Zkušenost z úspěchu či neúspěchu: Dítě začíná projevovat hrdost nad úspěchem a začíná si uvědomovat i vlastní účinky jako osobní neúspěchy. To je začátek výkonové motivace. Zde se upevňuje ochota investovat do vytčených cílů. Dítě by tedy mělo mít před sebou dosažitelné cíle.
- * Zkušenost s kauzalitou: Po prvních zkušenostech, které vznikají víceméně náhodně, roste později zájem o účinnost - vzniká první chápání kauzality.

2.2.3 Vliv primární skupiny na utváření osobnosti

Je užitečné předpokládat součinnost autoplastických a aloplastických forem přizpůsobení. V autoplastickém přizpůsobení mění individuuum svůj vlastní organismus, zpravidla své chování, aby si zajistilo psychické přežití v určité situaci. V aloplastickém přizpůsobení mění za tím účelem své okolí. Člověk se autoplasticky přizpůsobuje situaci v primární skupině a pokouší se ji později jako dospělý aloplasticky zase vytvořit ve svých sociálních vztazích (SCHMIDBAUER, 2000, s.68). K naplnění cílů potřebuje mít člověk nejen sociální, ale i emoční zázemí.

Podle SMĚKALA (2002) v předškolním věku nepředstavuje tolik vnímání neúspěchu z hlediska vnímání vlastní úspěšnosti. Je to až škola. Ale ještě 6 – 9 leté děti považují za dosažitelné všechny cíle, pokud se budou dostatečně namáhat. Tento věk jim dává křídla. Mezi třetí a šestou třídou se teprve do sebepojetí zahrnuje realismus. Tímto krokem se

v zásadě tvoří přesvědčení o vlastní účinnosti. V pubertě pak nabývá významu otázka, co doopravdy umím, čeho jsem schopen a čím se mohu stát.

Dle HOSKOVCOVÉ (2005, str.35) dítě vstupuje do života s určitými předpoklady, které jsou mu dány geneticky. Blízká osoba však představuje pro dítě model chování. Dítě si podle svých vzorů vštěpuje strategie, jak nakládat s problémy. Přičemž při tvorbě sebeobrazu a také stylu, jakým bude o svých úspěších a neúspěších přemýšlet, hraje roli reakce dospělých. Hovoříme o sociálním modelování - to předpokládá vidět podobné lidi při úspěšném chování. Sociální přesvědčení o účinnosti zahrnuje použití sugesce, povzbuzování, instrukci, přerušování sebeobviňování, interpretaci.

Quesnel uvádí, že dalším aspektem je těžiště v samotném vnímání a pojmání vlastního ega v identifikaci se vztahovými osobami primární skupiny, která pokud nepřijme dotyčného takového jaký je, má pak jmenovaný hlubokou nedůvěru k sebeusměrňování lidského chování. Rodinu, do níž se jedinec narodí, nazýváme - orientační, kde získává dítě základní pocit důvěry a je pro něho zjednodušeným modelem světa. Rodina zprostředkuje dítěti jeho sebepojetí. Ve vztahu k dítěti má rodina i určitá očekávání a aspirace, kdy je podstatné, jakou míru podpory dítěti poskytne při jejich naplňování. Tímto způsobem rozvíjí sebedůvěru dítěte. Jako dospělý vytváří člověk rodinu prokreační, kam si odnáší zkušenosti z rodiny orientační (cit.dle NAKONEČNÉHO, 2000, s.267).

3 PŘEDPOKLADY ÚSPĚCHU PRO VÝKON POMÁHAJÍCÍHO POVOLÁNÍ

3.1 Prosociální chování

Altruismus je takový akt jednání a chování, který člověk vykonává ve prospěch druhého bez očekávání vlastního prospěchu. Může však i nutně nemusí mít znak pohotovosti zřít se vlastního dobra ve prospěch jiné osoby nebo celé skupiny. Altruistické činy existují a je otázka, čím jsou motivovány. Nejobětavější vztah je mezi příbuznými geny, mezi rodiči a dětmi. Motivace pomáhat neznámým lidem vychází z „kognitivních sítí“ a ze struktury vlastního - já. Je nepochybná souvislost altruistického jednání s osobní morálkou. Nelze tedy toto chování vysvětlovat pouze evolucí a příbuznými geny. Teorie osobní morálky jsou různé. E.Staub charakterizuje prosociální chování jako „chování přispívající k blahu druhých.“ Uvádí Leedsovy znaky altruistického chování (ŘEZNÍČEK, 2000, s.67):

- * Jednání má účel samo v sobě a není zaměřeno na vlastní zisk.
- * Jednání je prováděno dobrovolně.
- * Jednání způsobuje dobro.

Již filosof D. Hume soudil, že být morální se člověku vyplácí, neboť sociální soužití vyžaduje projevat určité ctnosti a člověk touží po sociální akceptaci. Altruismus souvisí

s omezováním egoizmu. Morální normy se psychologicky vyvíjejí. Rozvoj souvisí se sebeidentitou osobnosti. Během vývoje má prosociální chování vzrůstající trend, zvláště v období adolescence. Altruismus může být u mladých lidí prohlubován jejich seznamováním se sociální zodpovědností, kulturními normami, se schopností morálního usuzování. To vše vede ke vzrůstajícímu empatickému vnímání. Souvisí tedy s vývojem senzitivity k sociálním normám (cit.dle MLČÁKA a ZÁŠKODNÉ, 2006).

Dále MLČÁK a ZÁŠKODNÁ (tamtéž) uvádí, že prosociální chování se úzce vyvíjí spolu s empatií. Do konce prvního roku života má dítě tendenci zmírnit pouze svůj distress než distress ostatních. V prvních třech letech se teprve učí rozumět afektivním a kognitivním stavům ostatních a vývoj je ukončen teprve tehdy, když chápe pocity druhého a to na základě pouhých informací, když není dotyčná osoba přítomna. Dalším znakem je pomoc druhému bez vnějšího zisku, která je záležitostí vnitřní záležitosti. Vývoj prosociálního chování je dáván do souvislosti s atribucí vlastní motivace k pomáhání. Je zde možno rozlišit šest vývojových fází, které postupují, jak jsem již uvedl, od motivace očekáváním odměny od autority. Ve vyšší fázi již chce vyhovět sociálním požadavkům a normám, později věří, že pomoc má reciproční charakter (když pomůže, na oplátku zase pomůže dotyčný jemu), nejvyšším stupněm pomoci je taková, která vede k získání výhod pro druhé. Otázka, zda je vývojově podmíněné prosociální chování geneticky podmíněným fenoménem, není dosud uspokojivě vyřešena.

K prosociálnímu chování spíše inklinují lidé s vysokou mírou mravního vývoje a faktem zůstává, že v ranném období je dítě motivováno k pomoci očekáváním odměny. Souvisí se sociálním učením, kdy může být naučeno pozorováním ostatních, zvláště modelu, ke kterému má dítě vztah. Primárními modely sociálního učení jsou zejména rodiče a další členové rodiny. Z tohoto důvodu se zabývám ve své práci též otázkou vlivu této primární skupiny při volbě profese.

Pro člověka, který má rozvinuté prosociální citění, je velmi důležité naplnění jeho přesvědčení, neboť představuje jeho sebepojetí (MLČÁK, 2004). Člověk je však ovládán i hedonickými sklony (pojetí slasti jako nejvyšší hodnoty), je egoistický a zároveň má altruistické tendence. Tato povaha pak s sebou nese vnitřní konflikty a „hlas svědomí.“

Spravedlnost, justice - se též vztahují k motivaci sociálního jednání. “Bažení po moci Adler označuje jako nejvýznačnější neduh lidské kultury (NAKONEČNÝ, 2000, s.117).

V souvislosti se sociální motivací je třeba se zmínit též o kognitivní disonanci, motivujícím vlivu rozporů. Podle SMÉKALA (2002) se to týká kognitivních struktur, které jsou pro jedince významné, tzn., že tyto rozpory si uvědomuje. Jsou pro něho psychologicky nepříjemné a jedinec se je snaží redukovat. Disonance je nejsilnější v momentech, kdy je ohrožen obraz sebe samého. Časem může nastat paradox, že potřeba v redukci kognitivní disonance může vést k iracionálnímu chování - např. vědomě zlehčují reálné nebezpečí.

Do oblasti motivace sociálního chování spadá další fenomén - potřeba moci. Ta může být někdy silnější, než potřeba jiného společenského zisku. Velký vliv má též aktivní činnost, když si jedinec uvědomuje, že jednal bez vnějšího nátlaku.

Je zajímavé, že již někteří živočichové vykazují chování, které má jisté rysy prosociálního chování: např. některé druhy opic se starají o osiřelá mláďata. Pozorovateli se altruistické chování lidoopů jeví jako naprosto spontánní a nesené city, nebo instinktivně automatické. Kulturně určený element plánování zde chybí, stejně tak dělba práce nebo rozštěpení vztahu mezi dospělými na roli progresivní a regresivní. Jaké faktory zde působí, neboť altruisticky se chovající jedinec musí být schopen identifikovat své příbuzné? Nebo se jedná pouze o instinkt „udržení“ rodu? Teoreticky se můžeme domnívat, že naše altruistické chování se nezakládá pouze na sublimování agrese a k nepřímému uspokojení výrazného narcistického nedostatku, jak tvrdí klasický, klinicky orientovaný model psychoanalýzy (SCHMIDBAUER, 2000).

Z tohoto hlediska hovoří MLČÁK (2004) o:

- * Endocentrickém prosociálním chování.
- * Exocentricky orientovaném prosociálním chování. (Které je založeno na potřebě pomoci druhým). Toto souvisí s vysokou úrovní odpovědnosti vůči vlastní osobě - viz. sebepojetí.

I v sociální interakci se uplatňuje bilance nákladů a zisků. Hovoříme o kognitivní bilanci nákladů a zisků - podle teorie sociální směny, ať už materiální či psychologické povahy, (kterými mohou být: ocenění, prospěch, sebeuspokojení apod.). Proces rozhodování není jednoduchý a vstupují do něj i jiné aspekty, jako např. vyhodnocení nouzové situace a aspekt přijímání rizika. Některé výzkumy též ukázaly, že lidé s dobrodružnou povahou, s vyšším sklonem přijímat riziko, jsou ochotni se spíše angažovat v nákladném prosociálním chování. Z tohoto důvodu se zaměřuji ve svém výzkumu též na zjištění, zda mezi studenty pomáhajících profesí spíše převažují ti, kteří milují změnu a nebezpečí.

3.1.1 *Determinanty prosociálního chování*

Faktory, které podle JANKOVSKÉHO (2003) ovlivňují prosociální chování:

- * faktory osobnostní a
- * faktory situační.

V reálném životě se bude jednat o kombinaci. Když se vědci pokoušeli o charakteristiku osobností v pomáhajících profesích, nebo osobností, které se zachovali altruisticky, (např. za druhé světové války s nasazením života), došli k závěru, že výsledky byly spíše rozporuplné.

Jako slibný se v současné době jeví přístup, který se orientuje na některé teoreticky novější dimenze osobnosti, vyplývající z teorie temperamentu a charakteru. Celkově se ukazuje, že k prosociálnímu chování více inklinují lidé s vysokou sebeúctou, s vysoce rozvinutými schopnostmi, s převahou vnitřního místa kontroly (locus of control), nízkou potřebou souhlasu a vysokou mírou mravního vývoje (MLČÁK, 2004, str.17). Cílem těchto studií je nalezení osobnostních vlastností, o nichž se předpokládá, že konstantním způsobem aktivují prosociální chování v širokém spektru různorodých sociálních situacích.

Důležitým faktorem vzniku je i soubor mravních norem, tj. v různém stupni internalizovaných společenských předpisů chování, jejichž dodržování je společensky odměňováno či sankcionováno. Každá společnost má své morální normy a v zásadě jde o otázku, jak jsou tyto normy zvnitřňovány tak, že se stávají regulátory jednání. Zvnitřňování, (introjekce), znamená bytostnou identifikaci s vnějšími společenskými požadavky. Celá tato vnitřní dynamika morálního jednání souvisí s tzv. vnitřním odměňováním a sebetrestáním, v tomto smyslu je pak funkcí vyšších, tzv. etických cílů. Vlivem internalizace se tyto normy stávají součástí motivační struktury člověka a jako charakterové, či morální aspekty řídí vznik motivace pro poskytování, či naopak neposkytování pomoci druhým lidem. V této situaci může být realizace pomoci založena buď na očekávání oplácení pomoci, nebo na normě sociální pomoci, která je podmíněna nutností pomoci (NAKONEČNÝ, 1997).

O internalizaci hovoříme ve smyslu, že je pomáhající schopen určit příjemce pomoci, posoudit její nezbytnost a přínos pro příjemce, zhodnotit vlastní schopnost a oprávněnost pomoci, akcentovat bilanci nákladů a zisků pomoci a přijmout za ní morální zodpovědnost (MLČÁK, 2004). Do internalizace se zapojují kognitivní, ale i emotivní stránky povahy člověka. Příklad emotivní stránky: Cítuji odpověď dotázaného na otázku č.3, v mé výzkumné sondě: „*Mým snem je učit v „rozvojových“ zemích, pomáhat sociálně slabým.*“

Prosociální chování je též ovlivněno pohlavním, respektive tzv. gender charakteristikami. Např. muži i ženy spíše pomáhají ženám, než mužům. Zvláště pak atraktivním ženám. V současné době není jasné, zda rozdíly v prosociálním chování mužů i žen mohou vyplývat více ze sociálních rolí a kulturních stereotypů, či zda jsou spíše zapříčiněny geneticky vyšší úrovní empatie žen. Nebo zprostředkovány osobnostními rysy mužů a žen. Prosociální chování, jeho vznik, též příznivě ovlivňuje pozitivní emocionální vztah, prožívání viny, charakter vztahu, osobní žádosti oběti o pomoc.

Tlumivý efekt má přítomnost i jiných lidí, kteří mohou pomoci – efekt náhodného diváka a nejednoznačnost posuzované situace a efekt kompetence. (Pravděpodobnost poskytnutí pomoci klesá, pokud je situace obtížně vyhodnotitelná).

Styl sociální percepce: altruistické osobnosti vyhodnocují situaci jako méně nákladnou, než osoby méně altruistické (MLČÁK, 2004).

3.2 Další předpoklady

Intelligence – schopnost rozvoje, vstřebávání nových věcí, technik, čtení odborné literatury, dělat vlastní výzkum, kontrolovat své výsledky. Sociální a emoční inteligence, resp. socioemoční dovednosti na vysoké úrovni, které by se měly stát přirozenou složkou osobnosti.

Klíčovým konceptem sociální psychologie je pojem - sociální kompetence. Tento jev byl v minulosti označován jako sociální inteligence. Není významově totožný s pojmem - obecná inteligence. Je zvláštním případem inteligence, uplatňujících se v sociálních interakcích. Výrost (cit.dle VÝROSTA a SLAMĚNÍKA, 1998) zavedl termín „sociální obratnost“, ale užíval i termínu „sociální kompetence“.

Sociální kompetence vystupuje ve dvou rovinách:

- * **percepční:** adekvátnost obrazu, který si osoba A vytváří o osobě B, aby u ní něčeho dosáhla
- * **akční:** adekvátnost techniky, kterou A vůči B užije, aby u ní něčeho dosáhla. Vysoká úroveň sociální kompetence (obratnosti) se pak objevuje tam, kde percepce, interakce i akce vůči partnerovi jsou psychologicky adekvátní. Existují zřejmě různé druhy sociální kompetence (učitelská, obchodní apod.). V její získání se uplatňují vloh, zkušenosti nemusí být korelace s obecnou inteligencí. Lidé, kteří mají vysokou obecnou inteligenci, mohou mít nízkou sociální. Avšak lidé s vysokou sociální inteligencí, bývají také vysoce

inteligentní obecně. V průběhu sociální interakce získává každý partner proud vizuálních a auditivních informací o tom druhém a musí rozpoznat klíčové podněty a správně interpretovat jejich význam (NAKONEČNÝ, 2000, s.255).

Přitažlivost – odbornost, pověst, jednání s klienty. Nejen vzhled, oblékání a chování. Abstinující alkoholik lépe rozumí. Podobnost věková nebo naopak vyhovuje zkušenost staršího. Dobrá je spontánní náklonnost k pracovníkovi.

Důvěryhodnost - podle S.R. Stronga to znamená, jak klient vnímá pracovníkův smysl pro čest, jeho soc.roli, srdečnost, otevřenost i nízkou motivaci pro osobní prospěch.

K důvěryhodnosti patří: **diskrétnost, spolehlivost** (důvěra v to, co říká), využívání moci – když se pracovníkovi svěří, bude se mu věnovat, porozumění.

Komunikační dovednosti samy o sobě neposkytují klientovi pomoc, jsou však základním předpokladem, aby pomáhající navázal vztah s klientem. Základní dovednosti podle G.Egana jsou tyto: Fyzická přítomnost – někdy stačí setkávání s klientem. Naslouchání je schopnost přijímat a rozumět signálům.

3.2.1 *Instinkt*

Neodmyslitelným údělem rozhodování a jednání člověka je mravní vážení vlastních pohnutek a činů. Člověk nemůže svůj život odvíjet jinak, než mezi póly mravnosti (RŮŽIČKA, 2003, s.111).

Dle HEIDEGGERA je důležité pochopit smysl technického konání a technických principů, kdy „mít v moci“, tyto principy, znamená pochopit mocenskou situaci člověka. Vztah „Já - Ty“ ve světě techniky se zbavuje možnosti spolubytí a nabývá podoby: „Já - Ono“. (Předmětně a mocensky se chápe např. i vzdělanost, kdy žáci nemusejí látce rozumět, ale musí se jí naučit, tedy zvládnout.) Antropologická psychoterapie rozlišuje „moc nad něčím“ a „moc k něčemu.“ Zdůrazňuje modus moci k člověku a ne nad člověkem (cit.dle RŮŽIČKY, 2003, s.33).

Technika umožňuje člověku porozumět světu, lépe se v něm orientovat, určuje východisko přístupu ke světu, směr očekávání, předznamenání životní praxe a konečně určující motiv a modus vztahovosti (RŮŽIČKA, 2003, s.33). V psychoterapii technické konání opodstatňuje její legitimitu a smysl. Kritický rozbor a z něj plynoucí „technické konsekvence“ práce terapeutickým vztahem zvládají pouze terapeuti, kteří mají vlastní hlubokou zkušenost se sebou samými v terapii, kde analýza vztahu je základem sebepoznání. V patočkovském

smyslu znamená sledovat i motivy, které nejsou přísně subjektivní, motivy excentrické, vzdálené, jakoby k „jáství“ nepatřící (RŮŽIČKA, 2003, s.36). Velmi důležitá je supervize. Neutrální postoj k lidem je fakticky nemožný a dá se říci, že je utopií.

Teorie potřeb představují lidskou motivaci jako biosociální systém daných sil, které fungují neosobně při rozhodování a jednání člověka. Výklad osobnosti člověka v současných teoriích je však neúměrně a jednostranně individualistický. Současná teorie osobnosti snižuje význam spolubytí. Buďto je považují za sociální instinkt sídlící v CNS, nebo za motivační předpoklad vývoje dalších a vyšších struktur osobnosti. Antropologický přístup chápe lidskou motivaci ve smyslu oslovení člověka tím, s čím se ve světě setkává, a více méně svobodně, odpovědně a přiléhavě na toto setkání odpovídá. Tradiční psychologie nazývá svobodné možnosti - pudy, či základní potřeby, ale proč by ty svobodnější měly být základnější, než ty méně svobodné? (RŮŽIČKA, 2003, s.111).

V projevech lidské živočišnosti jsou však nejdůležitější mravní hodnoty, které člověk chová. Na lidskou kulturu je pohlíženo jako na něco antropologicky původního a tento nový přístup k lidské motivaci má též nedozírný vliv na psychotherapeutickou praxi, včetně skupinové. Na všechny způsoby chování je tedy pohlíženo jako na něco antropologicky původního a nepřevádí se na skryté pudové tendence, či potřeby. To otvírá důležité psychotherapeutické téma, kterým je interpretace. Za interpretaci není považován „překlad“ motivace, chování, jednání a prožívání na instinktivní a pudové úrovni, či potlačení a vytěsnění původní motivačně - objektové struktury. Výkladem jsou míněny poukazy k novým možnostem a souvislostem. Tím se antropologický přístup rozchází s hlubinnými směry kvůli jejich poplatnosti biologickému skepticizmu a jejich odcizujícím názorům na podstatu lidské motivace . Výklad zkušenosti světa odpovídá hlubšímu porozumění, proto je mnohdy tak těžké nalézt „motivační matice“ k hlubšímu porozumění (RŮŽIČKA, 2003, s. 112 – 114).

3.2.2 *Charakter*

Charakter je z etického hlediska (JANKOVSKÝ, 2003) zařazován mezi nejméně geneticky ovlivnitelné osobnostní rysy, proto má člověk za svůj charakter také plnou zodpovědnost. (Genetické informace ovlivňují náš temperament, sexuální orientaci, inteligenci, koncentraci pozornosti či typ paměti). Samotná snaha pomoci druhým (z hlediska pomáhající profese), ovlivňuje kladně i toho, kdo chce pomoci. (Významná je i schopnost pozitivního citového přeladění - interference), a to prostřednictvím dobře

vytvořených postupů a zdrojů této interference, jimiž mohou být např. dobře fungující rodinné zázemí, umění, příroda, sport. apod. Interferenční strategií může být také postup, kdy se člověk snaží eliminovat aktuální problémy myšlením na něco jiného a tím problém vytěsnit ze svého vědomí. Hovoříme o emočním přeladění.

Na vytvoření charakteru se může podílet i generalizace motivů, a to v tom smyslu, že pokud je člověk motivován v nějaké situaci společensky žádoucím způsobem, je zde zřejmá tendence aplikovat tyto pohnutky (motivy) též na další obdobné situace. Pěstovat abstraktní morálku je přirozeně jednodušší, než ji umět aplikovat v každodenním reálném životě. (JANKOVSKÝ, 2003, s.67). Sociální psychologie přišla v 60. letech minulého století s poznáním důležitosti situačních parametrů.

Známým se stal Milgramův pokus, při němž dvě třetiny pokusných osob byly ochotny udělovat smrtící šoky svým bližním, když se dostaly do situace, v níž vedoucí výzkumu prohlašoval, že veškerou zodpovědnost bere na sebe. Patologickou situaci též dokreslují Bardurovy a Zimbardovy pokusy s experimentálním vězením. Ve všech těchto případech šlo o to, že zlo situace jednoznačně triumfovalo nad dobrými lidmi (cit.dle REMEŠE, 2006).

3.3.3 *Přívětivost*

Motivační procesy, mohou být vyjádřeny prostřednictvím pojmů, jako jsou potřeby, postoje, zájmy či hodnoty aktivizující sociální chování člověka. Chování člověka je charakteristické specificky lidskými potřebami, které nejsou identické s jeho základními biologickými potřebami. Jednou ze základních výše uvedených lidských potřeb, je potřeba přívětivosti. Lze ji chápat ze dvou hledisek, jednak jako specificky lidskou potřebu a jednak jako relativně stálou interpersonální dispozici, která vede ke strategii subjektu reagovat na druhé přátelským způsobem (SMÉKAL, 2002).

Afiliční motivace je podněcována též dle SMÉKALA (2002) příčinami, které jsou nutné k přežití člověka. Např. získat kognitivní obraz světa prostřednictvím zpětné vazby od ostatních lidí, získat emocionální prospěch v situacích ohrožení, budovat vztahy vyznačující se personální intimitou ve kterých se podílí na radosti a pocitu úspěšnosti apod. Základní funkcí všech variant sociálního chování, je podle T.Learyho redukce úzkosti a uchování optimálního sebepojetí subjektu. Varianty sociálního chování lze v rámci uvedeného systému zobrazit prostřednictvím kruhového schématu, jehož vertikální a horizontální osu tvoří dvě

základní bipolární dimenze tj.dominance-submise a hostilita – afiliace. V každém typu chování mohou nabývat adaptivní až maladaptivní formy. (Např. dominantní až autokratické, kompetitivní až egocentrické X odpovědné až hyperprotektivní apod.).

Mezi čtyři základní ctnosti bývá již od novověku zařazována pokora, píle, poslušnost a spravedlnost. Sv. Tomáš Akvinský přiřazuje ke čtyřem základním ctnostem ještě tři teologické, dané Boží milostí: víru, naději a lásku.

Lidské chování je pochopitelné asi pouze tehdy, jestliže předpokládáme, že je motivováno „vrozenými“ emocionálními dispozicemi, získanými emocionálními dispozicemi a spojeními obou (SCHMIDBAUER, 2000). Rovněž v současné době rozvíjené a slibné teorii temperamentu a charakteru C.R. Cloningera a spol., se objevuje faktor charakteru, příbuzný afiliaci, nazývaný jako spolupráce (cooperativeness), jehož vysoká úroveň souvisí s úrovní sociální tolerance, citlivosti, pomáhání a soucítění. I v českém jazyce byl identifikován faktor přívětivosti, který M.Hřebíčková (MLČÁK, 2004) popisuje bipolárními vlastnostmi:

- * dobrosrdečnost x necitelnost
- * laskavost x nelaskavost
- * snášenlivost x nesnášenlivost

S afiliativním chováním úzce souvisí dispozice osobnosti, kde se též promítá faktor přívětivosti.

3.3.4 *Empatie*

Tento pojem si mnozí filozofové vykládají jako vlastnost lidské duše, tvořící základ svědomí, altruismu a spravedlnosti. H.Spencer ji vymezuje jako schopnost soucitu s druhými lidmi a rozlišuje ji na instinktivní (emocionální) a intelektuální. A.Schopenhauer viděl v empatii proces slitování, který člověku pomáhá překonávat jeho egoismus a utrpení, které patří k životu. T.Lippse ji vidí na počátku 20. století, jako schopnost vcit'ování. (bylo to ještě chápáno pod pojmem sympatie). Tento úhel pohledu byl přínosem v chápání empatie jako specificky lidské vlastnosti. Při vcit'ování do druhého musí jedinec používat své zkušenosti. (A.Smith. a H. Spencer). Klient se opírá o intuitivní poznávací schopnost pomáhajícího a ta probíhá na principech projekce a imitace. Dle D.Kunykové A. K.Olsonové (cit dle MLČÁKA, 2004) existuje několik základních skupin, seřazených podle četnosti zastoupení:

Pojetí empatie jako:

1. lidské vlastnosti,
2. profesionálního stavu,
3. komunikačního procesu,
4. procesu pečování,
5. speciálního vztahu.

Ad 1. V pojetí empatie ve smyslu lidské vlastnosti je chápána jako vrozená a přirozená dispozice.

Ad 2. Profesionální stav se utváří na základě lidské vlastnosti. Na ní se vyvíjí profesionálně naučená komunikační dovednost, která se skládá především z kognitivní a behaviorální části a používá se k dorozumění s klientem a k pochopení jeho situace.

Ad 3. Relativně málo je zastoupeno pojetí empatie ve smyslu procesu pečování. Je to chápáno jako porozumění pro potřeby klienta, ať je to již utrpení emocionální, či fyzické. V tomto smyslu je empatie ošetřování, péče, či intervence.

Empatické odpovědi obsahují jak afektivní, tak i kognitivní prvky. Předpokládají nonegocentrické myšlení a vyšší úroveň kognitivního a sociálního vývoje respondenta.

Empatie má několik složek: emotivní, kognitivní, behaviorální a vztahovou. Z vývojového hlediska je možné uvažovat, že emocionální empatie je vrozeným mechanismem. Rozhodující roli pro další rozvoj emocionální empatie má v ranných obdobích vývoje primární kontakt s matkou. Postupně se na základě emocionální empatie rozvíjí i kognitivní. Empatie se zvyšuje věkem a velmi záleží na vlastnostech modelu (matky) s níž je dítě v úzkém kontaktu a též na vlastnostech situací, v nichž k empatii dochází (MLČÁK, 2004).

Existuje celá řada hypotéz, které podporují myšlenku vztahu mezi empatií a čistým altruizmem, nezatíženým egoistickými motivy. Jak SMÉKAL (2002) uvádí, člověk který se nalézá v situaci nouze, může v druhých vyvolat řadu negativních pocitů a distresových fenoménů. (Jako jsou např. napětí, nepohoda, hněv, znechucení apod.). Tyto pocity mohou být obtížně definovatelné a rozporuplné. Batson se zabýval otázkou, zda tyto pocity vyvolávají altruistickou motivaci, či spíše soucit. K těmto hypotézám byly navrženy tři egoistické alternativy, ale je nutné je ještě hlouběji prozkoumat.

Následující hypotézy:

- * Vztah mezi empatií a specifickými tresty: lidé se naučili chovat empaticky díky předchozímu posílení. - Pocit soucitu je však egoisticky motivován k tomu, aby se

vyhnuli specifickým empatickým trestům a proto vykazují empatické chování. Vztah mezi empatií a specifickými odměnami: díky předchozím zkušenostem, kdy získávali specifické odměny, jako je pochvala, uznání, pociťují vysokou míru empatie a jsou v lepší náladě, když se podílejí na pomoci druhému. Proto mají tendenci chovat se spíše altruisticky.

- * Vztah mezi empatií a stavem sklíčenosti předpokládá, že empatie vyvolává pocit osobní sklíčenosti, kterou je třeba odstranit a že egoistická touha odstranit sklíčenost je primárně příčinou pomáhání. Emocionální stavy jsou vzhledem k altruismu a pomáhání velmi významné, ale společně s kognitivními faktory. (Jako je např. soustředěnost, pozornost, životní názory apod.)

Je jisté, že pojmy afiliace, empatie a prosociální chování představují pro pomáhající profesi základní pojmy, které se vzájemně překrývají. Bylo by třeba ještě důkladněji je identifikovat v jejich vzájemném kontextu a tak dospět k základním psychologickým parametrům procesu pomáhající profese. Tyto komponenty jsou závislé na celé řadě temperamentových, osobnostních i situačních faktorů. Dá se však konstatovat, že některé formy afiliativního chování nemusí souviset s empatií ani nabývat kvality prosociálního chování. Empatie nemusí souviset s afiliací a nutně vést k prosociálnímu chování. Taktéž existují prosociální chování, které nemusí být podloženy ani afiliací ani empatií. Pomáhající proces podložený triádou - afiliace - empatie - prosociální chování připomíná všeobecně respektovanou triádu C.R.Rogerse, která se vztahuje k požadavkům na žádoucí vlastnosti terapeuta, či pomáhajícího pracovníka (akceptace - empatie – autentičnost). Tento proces však musí být podložen i jinými konstrukty sociálního pracovníka, jako je např. jeho vzdělanost, či etická fundamentace. Vystává otázka problému kultivace těchto základních profesních kompetencí a ke způsobu jejich výběru (MLČÁK a ZÁŠKODNÁ, 2006).

Umění naslouchat, je schopnost pozorovat a číst klientovo neverbální chování (způsob sezení, výraz obličeje, pohyby, barva hlasu). Umět naslouchat a chápat verbální sdělení, sledovat veškeré projevy klienta i v každodenním životě.

Péče o druhého musí zahrnovat porozumění jeho světu, jako kdyby v něm pracovník sám byl. To znamená dívat se očima klienta (MLČÁK a ZÁŠKODNÁ, 2006).

Rogeriánský přístup definuje základní empatii jako prostředek ke vstupu do soukromého světa a schopnost cítit se v něm dokonale doma. Být citlivý k tomu, co v každém okamžiku člověk prožívá (KRATOCHVÍL, 1997, s.56).

Vyšší úroveň empatie znamená, že pracovník je schopen chápat zážitky klienta, i když je klient sám nechápe. Rogersův přístup se zaměřuje na takové vnitřní pochody, které si klient sám neuvědomuje. Týká se toho, co klient právě říká nebo vyjadřuje i přes zmatenost, ale netýká se interpretací toho, co klient říká. Odhaluje zdroje hlubinných pocitů klienta, i když si toho klient není sám vědom.

Empatie je součástí emoční inteligence. To znamená umění jedince dovedně zacházet s emocemi, vcítovat se do situace druhé osoby, číst její neverbální projevy, chápat čeho chce dosáhnout, čeho se bojí, co pečlivě skrývá. Empatii lze cílově rozvíjet tréninkem. K ní patří i opravdovost a vřelost a to jsou nejdůležitější podmínky práce s klientem. Kdo rozumí sobě, rozumí i druhým.

4 RIZIKA SPOJENÁ S VOLBOU POMÁHAJÍCÍ PROFESE

4.1 Frustrace v uspokojení psychických potřeb člověka

M.VÁGNEROVÁ (1999, s.70) uvádí souhrn psychických potřeb člověka. Jsou to:

- * potřeba stimulace a nových zkušeností,
- * potřeba se ve své situaci orientovat,
- * potřeba citové jistoty a bezpečí,
- * potřeba sociálního kontaktu,
- * potřeba seberealizace,
- * potřeba otevřené budoucnosti.

K výchozím motivačním faktorům pro výkon sociální práce patří motivačně dispoziční struktura, v níž je v hierarchii hodnot pevně zakotveným altruismus a sebezpřesahující zaměření – tedy ochota pomáhat druhým.

V tomto smyslu uvádějí často sociální pracovníci preferenci svých hodnot. Z hlediska možnosti osobnostního rozvoje tyto humanistické hodnoty a ideály a jejich naplňování, sice představují velké možnosti, ale zároveň s sebou nesou i některá nebezpečí.

Zvýšené riziko v sobě skrývá narcistická porucha označovaná jako syndrom pomáhajících, v průběhu vlastního výkonu povolání pak emocionální exhausce (syndrom burn out - specifický subjektivní stav, který souvisí s pocitem emocionálního vyčerpání, nekompetence,

dotyčný pracuje jen s vypětím sil i přes to, že může se svým zaměstnáním vyjadřovat spokojenost).

4.2 Machiavelismus a egoismus

Machiavelismus se podle VÝROSTA a SLAMĚNÍKA (1998) týká sociálních vztahů, ale slouží výhradně k dosažení vlastního cíle, hovoří se o *machiavelistickém syndromu*, který představuje souhrn cynických přesvědčení o lidské povaze a následně manipulativních strategií a taktik sociálního chování, zaměřených na ovládnutí druhých, ve prospěch dosažení vlastních cílů. Machiavelismus má tak trochu v sobě každý z nás. Lidé, kteří dosahují vysoké skóre náchylnosti k machiavelizmu podléhají méně emocím, orientují se na fakta, nikoli na přání, jsou soutěživí a dosahují úspěchu, za nějž vděčí své chladné racionalitě a iniciativě. S machiavelizmem úzce souvisí jak altruismus, tak egoismus. Pod altruizmem chápeme nesobecký charakter mezilidských vztahů, lásku a snahu pomoci druhým. V souvislosti z pohledu machiavelizmu člověk pomáhá druhým v tomto pořadí:

- 1) Příbuzným (s nimiž má společné geny).
- 2) Nepříbuzným opačného pohlaví, kteří mohou jeho geny rozšířit.
- 3) Nepříbuzným obou pohlaví, kteří mohou jeho služby oplátit.
- 4) V žádném případě nepomáhá těm, kteří mohou ohrozit jeho postavení.

Opakem altruismu je egoismus, který je zaměřený na saturování vlastních potřeb. Machiavelismus by mohl být průsečíkem altruismu a egoismu - empatické prostředky vlastní altruismu jsou ve službě egoistickému zájmu finálně profitovat. Odpověď na otázku, kde jsou etické hranice, je velmi složitá. (URIGA, 2005).

Mravnost není tak zdaleka záležitostí rozumu, dá se zjednodušeně říci, že se jí nedá naučit a spíše souvisí s výše uvedenou kultivací. Pro situace, ve kterých člověk jedná mravně, není racionální kalkul, ale spíše cit, sebeúcta, onen zřetelný niterný imperativ naléhavě nám sdělující, že musím „něco“ udělat, nehledě na aktuální důsledky našeho citu.

BALCAR (1983) konstatuje, že je třeba rozlišit dvě zásadní odlišné skutečnosti. Jednou je mravní odpovědnost člověka za vlastní jednání vyjadřující povinnost jednat v souladu s platnými normami jednání, jako jsou např. státní zákony, mezinárodní úmluvy, Boží a církevní příkázání, příkazy oprávněné autority, nepsané zákony dané společností. Jinou skutečností je morální odpovědnost, která vyjadřuje povinnost člověka jednat v souladu se

skutečným dobrem. Cíl, k němuž směřujeme se stává základním motivačním faktorem. Oba pojmy motivace a emoce mají společný latinský základ „ movere“ - hýbat. S tímto významem korespondují i české ekvivalenty: pohnutka a citové pohnutí (hnutí). Morální pohnutky (motivace) lidského jednání mohou být podle dispozic a zacílení konkrétního jedince, různé. Platí tedy: „naučit se chtít“, ale též: „moci a umět chtít“.

Dle LEČBYCHA (2004) existují tři podstatné složky mravnosti:

- * **Svědění** - závisí na sociokulturních vlivech, neboť co je v jedné kultuře chápáno jako zlo, může být v jiné naopak. V oblasti svědomí je velmi důležitá role výchovy a vzdělávání, viz. Platónův mýtus - podobenství o jeskyni, kdy byl vyveden ze světa temnot a stínů. Naopak svědomí se může mýlit - viz. jednání teroristy, který je přesvědčen, že jedná v zájmu své vlasti. Při výkonu pomáhajících profesí představuje svědomí velmi důležitý ukazatel. Dobře vyvinuté svědomí je jednak projevem profesionality pracovníka a zároveň i poměrně citlivým barometrem spokojenosti s výkonem pomáhajícího povolání.
- * **Čin** - souvisí s otázkou osobního nasazení, které může být vyšší při malém činu a naopak
- * **Vyšší řád** - tento pojem se může zdát již archaickým, ale očekává se, že chování člověka bude v souladu s vyšším řádem, tzn., že existují různé společenské a mravní řády (duchovní, právní, mravní principy apod.) a proto není možné vykonávat spravedlnost pouze svého vlastního názoru.

Mravnost lze též klasifikovat jako sumu sebezáchovné zkušenosti lidstva. V současné době již nestojí v popředí tolik svoboda vůle a svoboda volby, jako svoboda přesvědčení a svoboda svědomí. Člověk je denně stavěn před rozhodnutí, která si musí vyřešit jen on sám i se všemi negativními důsledky.

Mravní hodnoty, jak uvádí LEČBYCH (2004) a mravní dobro jsou hodnoty, které umožňují člověku se rozvinout a realizovat ve směrech tvořících samu podstatu jeho lidského bytí. Prostřednictvím naplnění těchto hodnot se člověk stává dobrým člověkem. Je však třeba rozlišovat normu mravní a právní. (Jejíž překročení je sankcionováno). Ideje mohou mít silný emoční náboj. Více jsou však ideje proklamovány než aktivně prosazovány.

Hodnoty - součástí sebepojetí je, že člověk hlídá sám sebe, aby byl tím, čím chce být. Regulace chování - volní jednání je nejvyšším motivačním systémem. Vůle je vlastně aktivním projevem jáství. Pokud člověk ztrácí vědomí vlastní kontroly jednání, vystupuje u něj demotivace, doprovázená stavem deprese. Volní akt je založen na rozhodnutí, jemuž předchází proces rozhodování. Volba mezi cíly a prostředky, zahrnuje kognitivní a morální

aspekty. Rozhodování může být provázeno tlumením dalších impulzů, ale i vedlejších podnětů. Do hry vstupuje vztah mezi vnitřní naléhavostí chtění a vnějšími podmínkami tedy objevuje se rozpor mezi tím, co „je“ a „co má být“.

Dítě rozvíjí obraz sebe a vztahových osob a čím častěji je jeho podnětová ochrana poškozována, tím spíše bude mít sklon, aby vztahy k objektům přerušilo a vrátilo se do narcistického primárního vztahu. Vydání napospas bude patřit k jeho prvotním prožitkům. Děti vědomě či poukazy k novým možnostem a souvislostem. Tím se antropologický přístup rozchází s hlubinnými směry kvůli jejich poplatnosti biologickému skepticizmu a jejich odcizujícím názorům na podstatu lidské motivace (RŮŽIČKA, 2003, s.112 - s.114). Výklad zkušenosti světa odpovídá hlubšímu porozumění, proto je mnohdy tak těžké nalézt „motivační matice“ k hlubšímu porozumění.

Vztahovými osobami zůstávají vázány na přestupně stabilního Já. (Může se stát, že vztahová osoba dítě přijímá jenom z pozice svého Nadjá a nikoliv svým cítěním). Tam, kde Já získává sílu pouze identifikací s Nadjá, se schopnost vcítění ztrácí a nahrazují ji strnulé představy. Situace s sebou přináší více nebo méně výrazné sebepoškození regulace sebehodnocení, když dotyčný vychovává dítě. Dítě pak může věřit, že lásku získá pouze tím, co dělá a ne tím, jaký je. Chce zničit vztahové osoby, které ho nechápou, ale je na nich závislý, tak se učí být přátelské a poslušné, ale není schopno přijmout své hodnoty.

Podle SCHMIDBAUERA (2000) takový pomáhající je hladový, aniž by to přiznal, po uznaných slovech svých klientů a obdivných pohledech pacientů, tím přemáhá svoji nejistotu o smysluplnosti své práce. Ustupuje vývoj vyjadřování emocí a získává převahu kontrolované chování orientované na výkon. (Emoce ustupují schematickým poznatkům, dotyčný omezuje své duševní možnosti jak být tvůrčí bez hodnocení, jak rozvíjet své pocity a myšlenky). Svá přání mnohdy projeví teprve tehdy, když se stávají nesplnitelnými a mohou znít jako výčitka. (Přiměřená „výchova k výchově“ může mylné představy rodičů o potřebách dítěte odstranit a podpořit schopnost vcítění. Rodiče mají např. často realitě vzdálené ideály o pili, samostatnosti dítěte, jeho výkonech, kterých není ještě schopno apod. (Někdy je třeba vhléd do nevědomých ideálů vlastní socializace rodičů.) Takový terapeut nezřídka sdílí osud faráře, který chce přivést ochořelého agenta k víře a odchází pojištěný od nevěřícího obchodníka.

Je důležitá supervize, protože terapeut riskuje, že klienta pojme do svého vlastního vývojového procesu a sebe bude vnímat jako nehotového. Sebezkušenost vyžaduje na jedné straně vhléd do vlastních duševních procesů a zároveň stimuluje jeho schopnost vcítit se do

druhých lidí. Toto lze jinak nazvat morálním ideálem terapeuta, kdy terapeut má možnost klienta pojmout průběžně do procesu, aniž by ho nezatěžoval svými vlastními nezpracovanými problémy. (Např. získává sebeúctu převážně z toho, co dělá pro druhé, jeho matka byla schopna dát jen velmi málo emocionálního potvrzení, rodiče milovali jen svůj vlastní ideál a ne skutečné dítě, nebo získávali své narcistické potvrzení ze vztahů mimo manželství, ohled na druhé byl převládajícím výchovným principem apod.).

Je však neskutečně těžké přivést pomáhající se syndromem SP k distancovanému vnímání jejich chování a k vzhledům do psychodynamických souvislostí mezi jejich syndromem pomáhajících a určitými způsoby chování jejich klientů. Terapeut cítí, jak se cvičná analýza stává analýzou naprázdno, jak sebezkušenost ztroskotává na tom, že jsou do ní pojmání vždy jen druzí, ale nikdy vlastní Já.

Narcistická nenasytost je podle SCHMIDBAUERA (2000) při syndromu pomáhajících (jež ve spojení s identifikací Nadjá) pomáhajícího často vede k tomu, aby se přepracovával přes hranice své fyzické i duševní výkonnosti. Čas je vyplněn prací. Narcistické potvrzení získává z málo hrozivých jednostranných vztahů. Tak vzniká patová terapeutická situace, v níž každý z partnerů blokuje toho druhého. Zajímavé přitom je, že syndrom pomáhajících se stává podstatným motivem jeho protipřenosu vztaženého na klientův syndrom pomáhajících. Každému psychoanalytikovi je jasné, že může přiměřeně pracovat jen tehdy, jestliže jeho soukromý život není určován nezpracovanými konflikty a že sebezkušenost v jeho technice ho přivádí k větší obeznamenosti s vlastními motivy.

Je však nutné konstatovat, připomíná SCHMIDBAUER (2000), že vyrůstání sociálně vysoce ceněných způsobů chování se děje převážně na etických základech a přání pomáhat může být motivováno od sublimovaného sadismu (Freud) také danou, dále neodvoditelnou touhou pomáhat, ale i touhou po narcistickém uspokojení, zodpovědným etickým rozhodnutím nebo vydělat mnohostrannou činností peníze. Žádná z těchto motivací ty ostatní nevyklučuje. O žádné výpovědi se nemůžeme domnívat, že by mohla vyčerpat vícenásobnou determinaci lidského počínání. To je Freudem založená a velmi poctivá tradice v psychoanalýze.

Hlavním zdrojem narcistického přístupu pro pomáhajícího není uspokojení pudových potřeb nebo vzájemné sociální vztahy, nýbrž vděčný zájem, který obdrží za své zdánlivé vzdání se uspokojování vlastních potřeb. Za svou zdvořilostí může být plný infantilního, archaicky neutvářeného vzteku. (Proto vyjadřuje těm, kteří potřebují pomoc, tuto agresi nepřímou, protože v roli dítěte, kdyby projevil vztek, nic by nedostal). Vztek je vytěsněn,

protože se dítě neumí bránit proti agresí vztahových osob. Může se vydat ne cestou identifikace s útočníkem. Pak je však následkem pocit trvalé, mučivé viny. Nemůže vystát to, co je pro samotného klienta často nepostradatelné: možnost prožít agrese blokováne ze strachu před ztrátou lásky. (Jež se obrací depresivně proti vlastnímu Já). Agrese může být přeměrována vůči kolegům, nebo rušícím příbuzným pacientů. Kořeny autoritářského chování v pomáhajících profesích leží v pocitu nemilovnosti a nedostatku bezpečí, z něhož vyvstává kruh koluze: "Protože mě nemilujete, musím vás ovládat - protože nás chceš ovládat, nemůžeme tě milovat." (Autoritářský nepřipouští diskusi k autoritě, která může racionálně podložit své mocenské působení).

Eric BERNE (1970) popsal hru „Proč ne - ano, ale“. Všechny možné odpovědi jsou zpochybněny, hráč vnímá pouze to, co může odmítnout, cílem je ukázat neschopnost protihráče. Jedná se o nepoctivou hru, ve skutečnosti je takový hráč obětí silných pocitů bezbrannosti (vůči matce), často o sobě mluví distancovaně, odcizeně. Má však sklon druhým dávat rady. Psychoterapie nenaplnuje narcistický ideál, ale dává základnu k pochopení a k vývoji tohoto procesu. Čím hůře fungovala u vztahových osob schopnost vcítit se, tím méně se dokáže dítě osvobodit od své potřeby self - objektů aktivně se vydat hledat lidi, kteří vytvářejí svůj sebecit na základě vlastního sebezpotvrzení.

Koluze - je společná iluze, nepřiznaná, vzájemně zatajovaná společná hra dvou nebo více partnerů. Kořeny koluze spočívají v tom, že obě strany vykazují nějaký podobný, nebo nezvládnutý konflikt, který je vybojován v různých rolích. V koluzi pomáhajícího a chráněnce se stávají neurotickými postoji regrese, nebo progresu, přičemž neurotický progresivní může své image všemohoucího pomáhajícího apod. udržet jen tím, že zachází s lidmi, kteří jsou regresivní, bezmocní, pasivní a závislí. Musí je v tomto stavu utvrdit, aby mohl udržovat svou fasádu. Oni jej naopak mohou potřebovat, aby unikli zodpovědnosti před progresí a mohli na něm zůstat závislí. Jako základní model koluze pomáhajícího a chráněnce je možné pojmut orální periodu vývoje v dětství. V orální fázi projevuje dítě nespokojenost s neuspokojením svých potřeb neklidem. Matka pozitivně odpovídá na jeho signály a jeho uspokojení přispívá i k matčině sebecitu. Tento dialog uspokojuje oba. Jestliže vztahová osoba není schopna vstoupit s dítětem do dialogu, nebo sama zdolala vývojové požadavky orální fáze konfliktně, pak nemůže prožívat orální potřeby dítěte bez vnitřních blokáde. Erikson popsal tento ďábelský kruh, kdy matka je v napětí, že nedokáže uspokojit potřeby svého dítěte a to je v napětí na základě necitlivého přístupu matky a ta je frustrovaná následovně pocitu viny. Erikson se domnívá, že tato fáze představuje model

nejpronikavějších poruch interpersonálních vztahů. Vnitřní formule tohoto ďábelského kruhu zní: “Protože se vzdaluješ, musím tě pronásledovat, protože mě pronásleduješ, musím se vzdalovat.“ Koluze pomáhajícího zní: “Musím tě podporovat, protože jsi tak slabý - musím zůstat slabý, protože mě pořád podporuješ“. (Tím se stupňují matčiny agrese, její hyperprotektivní postoj a zároveň nejistota a úzkost dítěte) (NAKONEČNÝ, 2000).

Studenti se na vysokých školách dozvídají o zacházení se svými vlastními přáními, jež přece nakonec hrají rozhodující úlohu v jeho volbě studia a v jejich pozdější činnosti. Dozvídají se o výsledcích výzkumu a jak tyto „nástroje“ správně používat. Ovšem problematika osobní motivace zůstává mnohdy skryta i u vyučujících (SCHMIDBAUER, 2000, s.13).

4.3 Syndrom pomáhajících

Pomáhající se syndromem pomáhajících zdolává nedostatek sebecitu identifikací s Nadjáj. Ta ovšem probouzí v člověku pocit neomylnosti. Pomáhající musí neustále udržovat hranici mezi jeho Já, jeho nevědomím a stále obnovovanou touhou identifikací s Nadjáj. To se domněle děje pro blaho nemocnému, ačkoliv mu to ve skutečnosti škodí. Měl by vždy vycházet z analýzy sociálních rozhodnutí. (Proč klientka zůstává s manželem, který jí ubližuje? ap.). Zdá se, že syndrom pomáhajících přísluší k oblasti sociálního chování, sociální angažovanosti. Je však třeba oddělit odpověď na otázku, zda tento syndrom v každém případě poškozuje výkon pomáhajícího. Tzn., zda nižší stupeň tohoto syndromu není právě nezbytný proto, aby vůbec nějaký altruistický postoj vznikl.

Otázky z této oblasti, tedy oblasti lidské přirozenosti a vlivů kultury, ještě nebyly nikdy nalezeny. Je altruismus, péče o druhé, základním rysem naší přirozenosti, nebo kulturně vynucenou sublimací primárně egoistické a agresivní zvířecosti? (SCHMIDBAUER, 2000, s.27-29). Aby se stal člověk člověkem, musí si osvojit určité kulturní symbolické systémy, které jeho „přirozenost“ přetvoří. Lidská socializace musí probíhat jen v určitých krocích, které nelze přeskočit a možnosti po nešťastně prožitém dětství jsou v dospělém věku poměrně omezené. Pojetí člověka, který nemá co do činění s přírodními zákony je chybné a stejně tak chybná je domněnka, že společenský vývoj se dá vysvětlit biologicky definovatelnými pudy. Sociální vztažnost jistě patří k biologické výbavě našeho rodu, ale každý jedinec má jiné hranice přizpůsobení a velmi závislé na podmínkách vývoje.

4.3.1 *Křesťanská tradice a syndrom pomáhajících*

Při studiu problémů pomáhajících profesí v našem kulturním okruhu se nelze vyhnout analýze křesťanského náboženství a sociální etiky. V náboženstvích spatřujeme sociální symbolické systémy, jejichž vznik, vývoj a rozpad podléhají sociální účelnosti. Křesťanské kultury vytvořily agresivní technickou civilizaci, která překryla celou zeměkouli. Vnějšíkově se tato civilizace stala na křesťanské etice nezávislou, ale historická souvislost mezi křesťanstvím a industriální společností je zjevná (SCHMIDBAUER, 2000).

Mezi křesťanské elementy, související, ze syndromem pomáhajících patří: dědičný hřích – člověk je od narození špatný. Je třeba ho spasit prostředky milosti víry nebo církve. Toto pojetí je symbolickým pozadím výchovy dítěte. Výsledkem je trvalý pocit viny spojený se strachem ze selhání vzhledem k požadavkům. Pocit nízkého sebehodnocení a celkové nedostatečnosti je zdoláván výkonem. Já splývá s přísným Nadjám. Harald Lincke ukázal že toto řešení ukazuje už formule Svaté trojice (Otec a Syn jsou jeden Bůh, Já a Nadjá jsou vzájemně identické). Též v židovské tradici motiv obětování syna (Abraham a Izák). Křesťanské národy obětovaly syny na bojištích. Já identifikované s Nadjám je vůči okolí stejně kruté jako bylo původně Nadjá vůči Já, případně rodičovské struktury odpovídající Nadjá vůči dítěti. (Freud říká, že internalizace se netýká celé osoby rodičů, ale jejich Nadjám). Sílu Já dává pouze Nadjá, tomu stav okamžité situace se jeví jako nedokonalý a snaží se jej změnit. Tomuto tlaku k pokroku podléhá západní svět, který vytváří industriální kulturu, kolonialismus, hospodářský růst a ničení životního prostředí. Ani marxistické učení nezpochybňuje pokrok, na kterém si zakládá (SCHMIDBAUER, 2000).

Křesťanství klade jednoznačně altruismus nad egoismus, ale egoismus symbolického systému, jak SCHMIDBAUER (2000) zdůrazňuje, se staví jednoznačně nad jiné symbolické systémy, je silnější než jeho obsah. Láska k bližnímu dostává i nezvyklou podobu: zničení nevěřícího na účelem jeho spasení.

Lásky k bližnímu se dosahuje částečně přes nenávisť k sobě. V tomto spolupůsobení nevědomého pocitu viny z dětství a vědomé, na výkon zaměřené identifikaci s Nadjám spojenou s láskou k bližnímu leží důležitá část dynamiky syndromu pomáhajících.

Konflikty vznikají tam, kde požadavky na účinnou pomoc odporují etickým představám. Určité řešení představuje rozdělení na lékaře a na kněze. Lékař se soustředí na péči o tělo, kněz na péči o duši. Utrpení se uznává jedině tam, kde je poškozeno tělo. Přestože polovina

pacientů v běžné lékařské praxi má psychosomatické obtíže, tyto se všeobecně neuznávají. Napětí mezi psychoterapeutem a knězem je větší, než kdy bylo mezi knězem a lékařem. Duševně podmíněné poruchy se zlehčují, pacient ztrácí svou sociální prestiž. Úsilí lékařů o nalezení vlastní etiky trvá po tisíciletí. Příkladem je Hippokratova přísaha (SCHMITBAUER, 2000).

4.3.2 Narcizmus - jako motiv volby pomáhající profese

Příhoda (cit.dle HUČINA, 2005) konstatuje, že „psychoprofesionálové“ jsou k narcistickému chování lépe disponovaní. Co vede člověka k pomáhající profesi? Mladí lidé, kteří se rozhodli pro tuto profesi, si často tuto volbu zdůvodňují naivně altruisticky a když se ocitnou v praxi, ocitnou se v krizi. Teprve, když jejich narcizmus vysublimuje, jejich altruismus se stane teprve „ryzí.“ Lidé v pomáhající profesi (psychoterapeut, lékař, učitel, psycholog apod.) trpící narcizmem infantilním, se vyznačují tím, že jim dělá dobře pocit, že mají moc nad druhým člověkem a mohou o něm rozhodovat. Hovoříme o nesublimovaném narcizmu. (Oproti narcistické poruše osobnosti, kdy dochází k poruše sebehodnocení, potřebě k obdivu a vztahy k lidem se vyznačují bezohledným chováním, postrádajícím empatii, absencí sociálních zábrán, neschopností navázat uspokojivý citový vztah).

Tento profesionál podle Příhody mívá i exhibiční sklony, např. takový kněz používá příliš stylizovanou promluvu. Ohrožen je však klient, který k narcistickému profesionálovi vzhlíží. Proto by psychoprofesionálové měli začínat touhou vyznat se ve vlastní duši. Protože k původním poraněním dochází nejspíše v situaci závislosti a blízkosti, jež je charakteristická pro primární lásku.

SCHMIDBAUER (2000) ve své knize „Psychická úskalí pomáhajících profesí“, se zabývá podrobně syndromem pomáhajících. A otázkou, zda se změnil syndrom pomáhajících od roku 1977, kdy se zabýval touto problematikou z hlediska jiného aspektu, konstatuje, že se pravděpodobně syndrom pomáhajících nezměnil, co se týče dynamiky motivace. Ale že se jistě změnil v oblasti rozhodnutí a perspektivy při volbě povolání. „Starý“ ideál pomáhajícího, který nezávisle na chvále a výtkách koná svou povinnost a řídí se pouze svým svědomím, se částečně rozplývá.

SCHMIDBAUER (2000) vytvořil pojem „syndrom pomáhajících“, který pojal jako specifickou narcistickou poruchu. Kniha ukazuje, jak pomáhající profese, pokud je

vykonávána bez průpravy a supervize zaměřené speciálně na syndrom pomáhajících - tuto narcistickou poruchu udržuje a prohlubuje. Narcistický „hlad“, v našem případě zejména hlad po vděčnosti a obdivné lásce těch, jimž je pomáháno, je totiž nenasytný, protože přirozené agresivní pudy (a tím spíše vytěsněná infantilní narcistická zuřivost) vůči „objektům“, pomoci nejsou zvládnuty. Spolu s identifikací Nadjá, jež bývá často přítomna vzhledem k morální náročnosti pomáhajících profesí, znemožňují tyto faktory vytvoření skutečného partnerského vztahu (SCHMIDBAUER, 2000, s.11).

Pokud dítě postrádá emocionální souznění s některým ze svých rodičů, může nastat u něho orientace na výkon, dochází u něho k rozštěpení, dítě pozná, že smí rozvíjet své „dobré“ vlastnosti a ty „špatné“ musí potlačit a odhodit. Co je špatné v očích rodičů, může být mnohdy diskutabilní a nelze je bez poškození odštěpit a nechat nevyvinuté. Vnitřní situace lidí se syndromem pomáhajících lze popsat jedním obrazem: zanedbané, hladové dítě za nádhernou pevnou fasádou. Je to sociální fasáda orientovaná na vysoký, strnulý ideál Já. Její fungování je přitom střeženo kritickým, zlým Nadjá. Orální a narcistické tužby pomáhajícího pracovníka mohou být velké, nicméně zcela nevědomé. To, co matku odlišuje od ostatních zdrojů uspokojení dítěte, je její schopnost vstoupit s dítětem do dialogu. Homeostáza znamená, že vztahová osoba zaručuje uspokojení elementárních potřeb, jako je hlad, žízeň apod., ale i přejímá ochranu před podněty a podporuje dítě v jeho potřebě sebeuskutečňovat se.

Primární sociální vztažnost člověka, jak zdůrazňuje SCHMIDBAUER (2000), člověka byla v psychoanalýze zřetelně spatřena teprve s výzkumem narcizmu. Na vývoji dětského narcizmu závisí sebecita a to jak na potvrzení v dětství, tak i na současných možnostech potvrzení nalézt a přijmout. (Primárním sociálním motivem je podle Freuda egoistická nepřejícnost. Vzhledem k beznadějnosti dosažení egoistických cílů, se vyvíjí motivace zaměřená na spravedlnost). Z hlediska úspěšné socializace dítěte je předpokladem nejen pochopení významu hodnot a norem společnosti, ale též podle nich jednat. Aby bylo schopno udržet během života přijatelné sociální vztahy, musí své sociální chování regulovat přijatelně odpovídajícím způsobem.

V hierarchii hodnot sociálních pracovníků je často pevně zakotvená ochota pomáhat druhým. Tyto humanistické hodnoty a ideály a jejich naplnění představují velké možnosti, ale zároveň nesou s sebou i určitá úskalí.

Je zde např. zvýšené riziko výskytu problémů jako je např. narcistická porucha označovaná jako syndrom pomáhajících (syndrom burnout - specifický subjektivní stav,

který souvisí s pocitem emocionálního vyčerpání, nekompetence, dotyčný pracuje jen s vypětím sil i přes to, že může se svým zaměstnáním vyjadřovat spokojenost).

4.3.3 Narcistické poranění

NAKONEČNÝ (1997) uvádí, v nitroděložním životě existuje jednota matky a dítěte. Dítě má vše zabezpečeno: výživu i teplo. Možná je schopno už vnímat vlastní pocity. Neexistuje psychicky vnímatelná hranice mezi prožíváním sebe a okolí. Tento stav trvá dále i v kojeneckém věku, ačkoliv byl jistě narušen porodním traumatem. Novorozenec je vybaven vrozenými předstupni jáských funkcí.

Vztah k pečující osobě je po porodu podobný jako v životě nitroděložním. Počáteční fáze kontaktu se uskutečňuje dotekem. Je třeba, aby byla věnována pozornost stimulaci aktivity dítěte, aby zjistilo, jaké nabídky z okolí mu přinášejí uspokojení a umožnit mu zjistit, co mu z okolního světa přináší frustraci. Kontakt se střídá s distancí, kdy dítě vyhledává pečující osobu jen v případě potřeby. Je to prvotní konflikt mezi symbiózou a individuací.

Určité prožitkové kvality mohou vyvolávat i v dospělosti krátkodobě primární stav např. pocity v horké lázni, plavba pod plachtami, plavání, létání, slunění, lyžování, rychlá jízda autem nebo na motocyklu. Nejsou však u nich přítomny konkrétní vztahové osoby.

FREUD říká: „Vývoj Já spočívá ve vzdálení se primárnímu narcizmu a plodí intenzivní snahu jej zase získat.“ Dítě musí záhy prožít nelibé pocity – bolest a nesplněnou potřebu. Pomalu rozvíjí obraz sebe a vztahových osob (objekty). Čím spolehlivěji tyto osoby podporují podnětovou ochranu dítěte, tím lépe se toto ohraničení může zdařit. Pokud je toto nějak narušeno, tím více bude dítě toužit se vrátit k primárnímu stavu (cit. dle NAKONEČNÉHO, 1997, s.148).

Tam, kde se úplně nezdaří vývoj k odlišení dítěte od okolí v jeho vlastním vědomí, dojde k vytvoření prepsychotické osobnostní poruchy s možností ztráty hranice mezi intrapsychickou a zevní realitou, vnitřní fantazijní svět se smísí se zevními podněty a nastane ztráta smyslu pro realitu. Důvodem může být jak vrozená slabá jáská schopnost rozlišit sebe od okolí, tak i snížená tolerance ke snášení úzkosti, neboť osamostatňování se přináší nutnost sám se o sebe postarat.

Nejjednodušší možností, jak uniknout otřesu sebecitu, je regrese, návrat k primárnímu stavu. „Co nechceš, aby ti jiní činili, to si přivod' sám.“ Princip přeměny pasivity v aktivitu.

Získané ohraničení a koheze (vnitřní soudržnost) Já jsou opuštěny únikem do fantazií a jednání, jejichž tématem je bezbřehé rozplynutí (NAKONEČNÝ, 1997).

Dítě k udržení určité míry vnitřní stability si odštěpí pečující osobu na dvě – dobrou a zlou a s tou dobrou se identifikuje. Nadále vidí vše v krajnostech: buď je to cizí, nepřátelské nebo je to ono samo a s tím splývající to dobré z okolí. Není schopno integrovat pozitivní a negativní zážitky. Posuzování reality je deficitní: jak sebe, tak i okolí. Jeden stav neguje druhý.

Positivní stránka se vyvíjí ve smyslu primitivní idealizace či i projekcí vlastních agresí do ostatních. Touto projekcí drží svou vlastní agresi pod kontrolou. K ochraně primitivních idealizací používá tento člověk obranného mechanismu znehodnocení, opovržení vůči druhým.. Tito lidé se chovají manipulativně i v idealizujících vztazích.

Pokud je Já již natolik vyvinuto, že neusiluje o regresi, jsou použity především dva obranné mechanismy Já : popření nebo vytěsnění na jedné straně a idealizace vlastního Já na druhé straně. Tato idealizace má kořeny v idealizaci všemohoucích rodičů, dítě se s nimi identifikuje a to vede k dětským fantaziím všemohoucnosti a velikášství. Dítě potřebuje dlouho pocít, že je obklopeno grandiózními osobami. Později jedinec získává vhled, že osoby kolem nejsou sice všemocné, ale jsou k němu vstřícné. Děti odmítnuté vztahovými osobami zůstávají vázány na předstupně stabilního já (NAKONEČNÝ, 1997).

4.3.4 Odmítnuté dítě

Toto odmítnutí má mnoho aspektů. Postoje vztahových osob jsou zde většinou ambivalentní.

Dítě může být na počátku nechtěné (polovina dětí v Německu je zplozena před uzavřením manželství). Později bývá většina z nich přijata. Stává se, že vztahová osoba může dítě přijmout pouze svým Nadjá, nikoliv svým cítěním. Dítě se může cítit nechtěné a nadbytečné, pokud se vztahové osoby přednostně věnují jiným zájmům. Odmítnutí se může týkat určitého vývojového období (MATĚJČEK, 2003).

Beznadějnost nějakého vztahu v dospělosti je upozorněním na existenci obrany před blízkostí plynoucí ze strachu před splynutím, který je důsledkem narcistického poškození. Přitom je lhostejné, který partner ztělesňuje onu beznadějnost, zda milující nebo milovaný.

Může také být takový hlad po dávání se nebo přijímání ve vztahu, že to prostě ten protějšek neunes.

4.3.5 *Narcistická pomsta*

Při ní člověk předvádí krajní sebeobětování, odmítá přijmout něco, i když to pak jde. Tato pomsta zraňuje toho, kdo ji provádí, značně, ukazuje na nedostatečné sebeohrazení. Touha po pomstě chrání Já před obávaným a vytouženým rozpuštěním se ve splnutí s všemohoucím objektem (VÁGNEROVÁ, 2002).

U menších poškození se vyrovnává jedinec interiorizací a introjekcí. Zvnitřnění je základním principem uchování kulturních tradic. Introjekce přichází s oddělením a osamostatněním.

Pokud se dítě vyvíjí normálně, nastává typické oddělení od rodičů pomocí identifikace. Zvnitřněním ideálních stránek vztahových osob vzniká ideální Já. Také Nadjá vykazuje takové ideální aspekty týkající se převzetí společenských a kulturních představ. Tyto intrapsychické idealizace vlastních hodnot a normativních představ mají stabilizující, vyrovnávající působení na sebecit. Brání zhroucení narcistické rovnováhy.

Odmítané dítě, jak upozorňuje VÁGNEROVÁ (2002) tyto stabilizující mechanismy nedovede vyvinout (odmítané může být i dítě hýčkané.) Dítě se cítilo odmítané, protože nenalezlo dostatek jistoty ve vcitívém zrcadlení vztahovými osobami. Vcítění je schopna jen taková osoba, která má Já dostatečně silné na to, aby si ohlíдалo příkazy Nadjá a impulsy, jež produkuje Ono. Tam, kde Já získává sílu jedinečnou identifikací s Nadjá, se schopnost empatie ztrácí a nahrazují ji ztrnulé představy. Toto přináší poškození regulace sebehodnocení, když dotyčný vychovává dítě.

Vývoj Nadjá má pro pomáhající značný význam. Nutkavé pomáhání plyne z identifikace Nadjá s ideálem Já a brání tak vcítění, což narušuje výsledky. Vyvážený jedinec má zvnitřněný pozitivní ideál Já, kdežto narušený jedinec se pokouší to nalézt zvenčí. Závislost na vnějším uznání je u něj velká. Nesnese kritiku, která je hluboce zraňující. Neúnavnou činností se snaží zavděčit velikášskému Já. Kolísá mezi všemohoucností a bezmocí. Ideál Já je odcizený od reality vázaný na velikášské dětské idealizace. Velikášské představy se střídají s přehnanými pocity méněcennosti.

Postižený váže regulaci svého sebecitu na vztahy jednostranné. V dětství byla láska k němu podmiňována tím, co dělá, jeho chováním, nikoliv láskou k takovému, jaký je. Domnívá se, že

získá lásku jedině přehnanou činností pro někoho. Pokud primární láska dítěte naráží na odmítavý postoj a neschopnost vcítění, nemůže se vyvinout v realistickou vzájemnost. Je odštěpena a zůstává v archaickém, nediferencovaném, nenasytném stavu. Zároveň vzniká nenávist. Dítě chce zničit vztahové osoby, protože je nechápou a zároveň je zničit nemůže, protože je potřebuje. Nenávist vytěsňuje, snaží se je vyloučit z vědomého prožívání. To všechno je bolí. Tak se učí být poslušné a přátelské. Tento člověk je stále hladový po vděčnosti a uznání. Vyhýbá se blízkosti a závislosti (byly pro něj spojeny v primární lásce s nesnesitelnou duševní bolestí), přemísťuje je do chráněnce, který pomáhajícího potřebuje. Sociologickým dokladem toho je spojení služeb pomáhající profese a klášterních slibů. Závazek cudnosti je prostředkem, jak se vyhnout blízkosti. Závislost je svěřena dohledu řádu, který je za každého člena zodpovědný. Je to tedy anonymní závislost. V narcisticko-schizoidním postoji je snaha vyhnout se blízkosti, takže se nestane závislým (VÁGNEROVÁ, 2002).

V narcisticko-depresivním postoji je snaha vyhnout se závislosti, zatímco blízkost je vyhledávána. Snaží se, aby u partnera byla závislost větší než u něho. Situace pomáhajícího má takovou povahu. Ale i mnohé intimní vztahy mají takový charakter. Je kladně přijímána separační úzkost závislého partnera.

Člověk, který měl tyto potíže, se stává pomáhající osobou, čímž získává pocit moci tím, že se angažuje pro druhé lidi. Často to začíná jeho vyhledáním pomoci ve skupině a léčbou, posléze se stává terapeutem a vedoucím takové skupiny. Často chce následovníky pro vlastní sebepotvrzení.

5 ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Při posuzování jednání druhých a jejich motivace musíme mít stále na zřeteli, že člověk je bytostně vlastní, tedy patřící konečném důsledku sám sobě a že svoboda představuje jeho nejvyšší atribut. Dotýká se totiž jeho nitra a právě s ohledem na tuto niternost zůstává člověku mnohé z této sféry zastřeno, a to i přes to, že pro pochopení této oblasti není nikdo jiný kompetentní než on sám.

Došel jsem k závěru, že mladý člověk je dospělý teprve tehdy, pokud vnímá sebe a druhé jako svobodné bytosti. A pokud v této svobodě používá zdravý rozum, ve smyslu rozpoznání co je v určité chvíli etické či neetické pro danou kulturu, napomůže tak nejen přežití, ale i důstojnému životu druhých. V pomáhající profesi je velmi důležitá přítomnost nejen racionálního, ale i emocionálního zdůvodnění svého konání. Myšlenkový systém souvisí s charakterovou strukturou a analýza jakéhokoli myšlenkového systému je velmi složitá.

Obecně je možné konstatovat, že problém motivace k pomáhající profesi reprezentuje jeden z fundamentálních, avšak u nás poměrně málo studovaných aspektů. Vystávají komplikované otázky související s osobnostním profilem uchazečů o pomáhající profesi a jejich zhodnocování motivace pracovat v této oblasti. Bezesporu klíčovým osobnostním předpokladem je schopnost emocionální empatie. Motivace je psychický proces, jehož základem je vždy vnitřní výchozí motiv, může se jednat i o komplexy motivů, které představují prvotní příčiny lidského chování a vedou též k subjektivnímu uspokojení.

6 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

6.1 Úvod do empirické části

Motivace studentů ke studiu je ovlivněna širokou škálou společenských, skupinových i individuálních faktorů. Společenský faktor: celková úroveň společnosti - jak ekonomická, tak kulturní. Ke skupinovým faktorům lze přiřadit působení rodiny - postoje rodičů k profesi a též působení školy, která ovlivňuje profesní orientaci žáků. Mezi individuální faktory patří kromě fyzických předpokladů zejména psychické dispozice osobnosti (jako jsou např. charakterové rysy, úroveň sebepojetí, světonázorové aspekty apod., viz.výše).

Pokud je osobnost motivována pro výběr určité profese, lze hovořit o vyvrcholení profesního vývoje osobnosti v ontogenezi, který je formován řadou vývojových etap. Od stadia fantazie, přes pokusnou volbu bez přihlížení ke společenským potřebám až po stadium realistické volby.

6.2 Cíl dotazníkového šetření

V dotazníkovém šetření jsem chtěl navázat na některé hypotézy z teoretické části práce a orientačně si vytvořit premisu, z níž by bylo možno vycházet v event. hlubším zkoumání.

6.3 Materiál a metodika

Můj postup byl následující: zvolil jsem si mně známých třicet studentů zaměřených na různé pomáhající profese a oslovil jsem je dopisem, ve kterém jsem jim vysvětlil, proč se na ně obracím (podrobnosti viz Příloha č.1). Je zřejmé, že nešlo o randomizované zkoumání,

ale zkoumání výběrové. Společným znakem pro oslovené byl můj dřívější kontakt s nimi. Mezi 30 dotázanými bylo 20 žen ve věku 21 až 30 let a průměrného věku 25,4 roku a 10 mužů ve věku 21 až 29 let a průměrného věku 25 let.

Uvádím školy, které dotazovaní studují:

- * PVŠPS - Pražská vysoká škola psychosociálních studií
- * VOŠ-JIP - Vyšší odborná škola, obor zaměřený na jednotku intenzivní péče
- * UK – psychologie - Univerzita Karlova - psychologie
- * UK - supervize a řízení - Univerzita Karlova - Supervize a řízení v praxi
- * UK - LF – Univerzita Karlova - Lékařská fakulta I.-III. Univerzita Karlova
- * UK - Pedagogická fakulta - Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta
- * UK - MATFYZ - učitelství - Matematicko - fyzikální fakulta – Učitelství matematiky

Uvedenému souboru studentů jsem položil 10 otázek, a na které jsem žádal odpověď.

6.4 Výsledky šetření

Nyní čtenáři předkládám výsledná fakta dotazníkového šetření, kterým se podrobněji věnuji v Příloze. Zjištěná fakta vždy uvádím v souvislosti s konkrétní otázkou dotazníku.

1. Proč jste se rozhodli pro pomáhající profesi? A jaké jsou Vaše nejdůležitější důvody?

U sedmnácti dotázaných převládá pocit uspokojení ze smysluplné práce, za níž pomáhající profesi považují

U šesti dotázaných převládala touha po zdokonalení se v jejich oboru

Tři dotázaní mají vlastní zkušenost s handicapem a to považují za stěžejní při výběru pomáhající profese

Tři dotázaní mají pomáhající profesi jako rodinné dědictví

Jeden dotázaný si rozšiřuje vzdělání za účelem zvýšení platu

2. Plní studium Vaše očekávání? Krátce prosím zdůvodněte proč ano, či proč ne.

Dvacet jedna dotazovaných je se studiem spokojeno

Šest studentů je spokojeno s výhradami

Tři studenti nejsou spokojeni se studiem

3. V čem podle Vás spočívá smysl práce, kterou Vy jako profesionál budete vykonávat?

Většina studentů má konkrétní a vyzrálou představu o své budoucí profesi.

4. Prodělala Vaše motivace pomáhat během studia nějakou změnu? Krátce prosím popište.

Čtrnáct dotázaných sdělilo, že jejich motivace během studia prodělala změnu, zparvidla se jedná o profesní dospívání a směřování k profesionálnímu přístupu

Čtrnáct dotázaných sdělilo, že se jejich motivace změnila nepatrně, či vůbec

Dva dotázání uvedli, že jejich motivace poklesla a nejsou zapálení pro obor pomáhající profese.

5. Měly vliv na Vaše rozhodnutí ke studiu pomáhající profese také osobní zkušenosti a zážitky? Prosím, zdůvodněte.

Patnáct dotázaných uvedlo, že si nejsou vědomi, že by je předchozí zkušenosti a zážitky nějak výrazně ovlivnily při výběru pomáhající profese

Třináct dotázaných uvedlo, že jsou ovlivněni při výběru pomáhající profese předchozími zkušenostmi a zážitky

Jeden dotázaný uvedl, že pomáhal v dětství zraněnému kamarádovi, ale není si jist jestli to přispělo k rozhodnutí stát se záchranářem

6. Hledáte v pomáhající profesi zážitky, zábavu, akčnost? Prosím, zdůvodněte.

Šestnáct dotázaných uvedlo, že vzrušení a akci nevyhledávají, nebo jim je dokonce nepříjemná

Devět dotázaných považuje akci za příjemné zpestření jejich práce

Pět dotázaných uvedlo, že milují akci a vzrušení

7. Byli jste v rozhodnutí pro pomáhající profesi podporováni rodinou? A jakým způsobem?

Jednadvacet dotázaných nebyla při rozhodování podporována rodinou, ačkoli téměř všichni byli při studiu podporováni materiálně

Devět dotázaných uvedlo, že při rozhodování cítili podporu rodiny při výběru pomáhající profese

8. Dokázali by jste se uplatnit v technické oblasti? Krátce prosím zdůvodněte proč ano, či proč ne.

Devatenáct dotázaných uvedlo, že by se nepouštěli do technické kariéry, zejména pro to, že je to neláká

Šest dotázaných uvedlo, že by se dokázali uplatnit v technické kariéře

Pět dotázaných uvedlo, že by se v případě nutnosti dokázali věnovat technickému oboru

9. Cítíte se lépe v ženském kolektivu, v mužském kolektivu, či Vám na tom nezáleží.

Prosím zdůvodněte.

Dvacet dva dotázaných by dalo přednost smíšenému kolektivu, nebo jim na tom nezáleží

Čtyři dotázaní by dali přednost mužskému kolektivu. Jednalo se o ženy

Tři dotázaní by dali přednost ženskému kolektivu. Jednalo se o ženy

Jeden dotazovaný nedokáže posoudit

6.5 Shrnutí a dílčí závěry

Studenti jsou motivováni především pocitem smysluplné práce a možností stát se odborníkem v daném oboru. Zvláště u medicínských oborů je velmi patrná výkonová motivace a touha vyniknout znalostmi a tím snad dosáhnout společenské vážnosti. Většina studentů má ucelenou a vyzrálou představu o tom, čemu se chtějí v budoucnu věnovat. Je to pravděpodobně způsobeno průměrným věkem dotázaných dvacetpět let, což je období rané dospělosti a období vyzrálého a stabilního pohledu na svět.

Většina studentů je se studiem spokojena, menší část má výhrady týkající zbytečného vyžadování znalostí, jež nesouvisí s oborem, či praxí. A jen málo z nich je se studiem nespokojena. Snad je jejich spokojenost způsobena převážně vlastním výběrem oboru. Vzhledem k tomu, že pomáhající profese nepatří mezi společensky příliš oceněný obor, tak odpadá velmi častá touha rodičů po ekonomicky výhodném oboru pro své děti. Na druhou stranu nutno podotknout, že medicína, nebo psychologie je společensky velmi prestižní obor, ale sociální pracovníci, pedagogové, nižší zdravotní personál, pečovatelé atd. již méně.

Značná část studentů uvedla, že jejich motivace neprodělala žádnou, či nepatrnou změnu. Stojí za povšimnutí, že odověď některých studentů vypadala přibližně takto: „Moje motivace se nezměnila, jsem stále zapálen pro obor“. Jako by studenti pod změněnou motivací si představovali ochabnutí zájmu. Snad z toho můžeme usuzovat na stále nedostatečnou profesionalizaci pomáhající profese ve smyslu psychosociálních znalostí. Průkopníkem je PVŠPS, jež dbá o rozvoj studentů ve smyslu psychosociálních dovedností.

Stejně velká část studentů popisovala svojí motivaci jako zrající a blížící se profesionalizaci. Někteří dokonce hovoří o vývoji své motivace. Získali větší schopnost sebehledu plynoucí ze sociálních dovedností a sebezkušenosti nabyté v nějaké formě vzdělávacího programu, nebo praxe.

Jen zlomek dotázaných uvedl, že motivaci pomáhat lidem ztratil. Tento optimistický výsledek může být způsoben tím, že přes mojí snahu dobrat se v dotazníkovém šetření k objektivním výsledkům, je nutné vzít v úvahu, že pro obor nemotivovaní studenti na dotazník pravděpodobně častěji nereagovali. Nebo je možné, že se někteří studenti stylizovali.

Větší část dotázaných uvedla, že na jejich rozhodnutí měly vliv osobní zkušenosti a zážitky.

Je třeba vzít v úvahu, že 10% dotázaných má handicap a mnoho dalších mělo osobní zkušenost s životní krizí. Bezesporu je to faktor, který vede studenty k tomu, aby pomoc vraceli, nebo rozvíjeli. Osobní konfrontace s krizí jakéhokoli rázu je bezesporu značný motivační faktor ke studiu pomáhající profese.

Asi polovina studentů uvedlo, že akce a vzrušení nevyhledávají. Nebo se je dokonce snaží eliminovat na nejnižší možnou míru. Ale asi stejně velká část studentů vzrušení vítá, či je dokonce pro ně jedním z hlavních důvodů, proč pomáhají lidem. Ekscitace je bezesporu od pradávana spojena z altruizmem. Ale rozhodně není, jak je i z tohoto výzkumu patrné, podmínkou altruistické osobnosti. Dovolím si uvést praktický příklad ze života: „Když jsem jezdil autostopem, většina řidičů, kteří mě svezli, jeli rychleji než ostatní“. Snad i z tohoto příkladu je možné dojít k závěru, že má altruismus k ekscitaci hodně blízko. Je zde ale také možnost, že si pomáhající, v tomto případě rychlou jízdou jako zástupným jednáním, posiluje ego a svého klienta potřebuje jako diváka tohoto představení. Dalším příkladem jsou humanitární pracovníci, záchranáři. Jsou to skupiny, které v napětí, jež by zcela narušilo integritu běžných osobností, radostně žijí. Na druhou stranu je možné, že by v pokojném a usedlém životě strádali a stali se psychickými troskami, protože jejich status chrabrého bojovníka proti přesile a všemu zlému jim poskytuje takové uspokojení, že můžeme mluvit i o závislosti. Zním několik případů charismatických bojovníků proti např. totalitnímu režimu, kteří po zániku tohoto nepřítele, jako by i sami zanikli. Můžeme si tento stav vysvětlit i schopností mobilizace člověka, jež po zažehnání nebezpečí zaniká a s ní i dočasně nebyté schopnosti.

Je zajímavé, že větší část dotázaných nebyla podporována v rozhodnutí pro pomáhající profesi rodinou, ačkoli vesměs všichni byli podporováni materiálně. Snad větším motivačním faktorem byla osobní konfrontace s lidskou krizí, nebo intelektuální pohnutky. Přesto není pochyb o tom, že výchova je jedním z hlavních důvodů, proč je člověk schopen altruistického jednání. Je však známo, že se lidem daří lépe, pokud je jim ponechán pocit zodpovědnosti a vlády nad svým životem (ZIMBARDO, 2005).

Výchovu k nezištné pomoci odpradáвна zajišťovalo náboženství. Ovšem je na místě otázka, zdali se jedná o nezištnou pomoc, pokud je poskytována s vědomím, že v soudném dni budou naše skutky posouzeny a podle toho z naší duší naloženo. Kupodivu, náboženství v naší kultuře křesťanství, se v mém dotazníkovém šetření neukázalo jako výrazný motivační prvek. Snad může i být chyba v tom, že jsem se přímo na víru nezeptal. Na druhou stranu se domnívám, že křesťanství v naší krajině prodělává vývoj a ačkoli u věřících neubírá na významu, tak stále méně zasahuje do jejich jednání ve smyslu pocitů viny. Domnívám se, že dnešní křesťan více jedná srdcem, než třeba před 300 lety. Přiznávám, že pocity viny by zasloužily v mé práci větší pozornost, protože jsou tzv. nejen motorem nejednoho psychického onemocnění, ale i mnohých dobrých skutků.

Většina dotázaných uvádí, že by se neuplatnila v technické profesi. Ale to nijak nesnižuje kvalitu osobnosti dotázaných, protože člověk soustředící se na humanitní obory, většinou nevyvíká v technických disciplínách. Zvláštní kategorií jsou lékaři a zdravotní personál obsluhující špičkovou zdravotnickou techniku, kdy vznikají obrovské technické nároky na některé medicínské obory. Z toho lze usuzovat, že pravděpodobně vznikne pro tyto obory poptávka po psychologických a zároveň i technických profilech. Protože věřím, že se z tradičního lékaře, léčícího už jen vlastní lidskou empatickou přítomností, nikdy nestane emočně chladný inženýr, skrývající se za silnými obroučkami brýlí, jež v člověku spatřuje jen porouchaný stroj.

Dotázaní považovali za nejpřirozenější práci ve smíšeném, tedy „mužskoženském“ kolektivu. Některé ženy uváděly, že raději pracují se ženami, protože si s nimi více rozumí. Některé ženy by rády pracovaly v mužském kolektivu, protože je jim to vzácné. Je známá skutečnost, že v pomáhající profesi je převaha žen. I proto v mém výzkumu dominovaly.

Otevřenou a zajímavou otázkou do budoucnosti se ukázala spolupráce v multikulturním kolektivu. Naše generace se jistě dožije spolupráce všech myslitelných kultur a ras, bez jakéhokoli pocitu nepatřičnosti. Podnětnou se mi pak jeví zjištění motivace k pomáhající

profesi u rozdílných etnik, které rozdělují různé zvyky a zvyklosti, obyčeje, náboženství, přesvědčení, filosofie apod. a přece spojuje stejná empatie v situaci pomáhajícího.

Trošku mám obavu z realizace spolupráce s umělou inteligencí. V této chvíli přesahuje rámec mojí obrazotvornosti, že by namísto psychoterapeuta seděl v ordinaci vybroušeně empatický robot. Představa, jak vykonává tradiční psychoanalýzu, je komická. Vzhledem ke složitosti motivace lidského jednání, se mi též jeví pomoc robota při jejím zjišťování, jako téměř nereálná.

7 ZÁVĚR

V posledním roce mého bakalářského studia se mi stále v myšlenkách vracela otázka, čím jsem byl vlastně motivován ke studiu sociální práce a jaké byly motivace k tomuto studiu u mých spolužáků. Dospěl jsem k názoru, že v zájmu porozumění sobě samému i jim bych se měl touto problematikou hlouběji zabývat a zvolit si ji jako předmět své bakalářské práce.

Především jsem se snažil uspořádat a vyjasnit si pojmy, kterých stále přibývalo a zabíhaly – pro mne jako nepsychologa až příliš – hlouběji do oblasti psychologie. Tato terminologie byla hodně složitá, ale umožnila mi nakonec potřebnou orientaci ve zvolené problematice.

Soustředil jsem se dále na možné příčiny, proč si lidé volí určitý vysokoškolský obor. Zjistil jsem, že na této volbě se podílí mnoho faktorů, na některé z nich nemá volící osoba vliv, jiné jsou zcela v možnostech jejího rozhodování.

Z tohoto obecného pohledu jsem se obrátil ke zjišťování, proč si lidé volí pomáhající povolání a konečně nakonec jsem se zaměřil na důvody volby sociální práce jako povolání. Dospěl jsem k názoru, že k úspěšnému vykonávání sociální práce musí být člověk vybaven osobnostně, ale i výchova a sebe-výchova zde hraje nezanedbatelnou roli. Zaměření na péči o druhé však přináší s sebou inemalá úskalí a je třeba, aby budoucí sociální pracovník o nich věděl a byl na ně připraven, přičemž je v zájmu společnosti, aby mu umožnila přístup k supervizi.

Svá teoretická studia jsem doplnil neumělým pokusem o jakousi výzkumnou sondu, malé šetření, pro něž jsem si zvolil 9 otázek a vyžádal jsem si na ně odpovědi od spolužáků a lidí, kteří se buď už věnují nebo dosud studují pomáhající profese. Jsem si vědom toho, že je to pouhý pokus, který by vyžadoval provedení ve větší šíři a odbornější přístup, a také by musel mít kontrolní soubor studentů z jiných profesí.

SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

- BALCAR, K. *Psychologie osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983, s.115
- BERNE, E. *Jak si lidé hrají*. Praha: Svoboda, 1970
- ČÁLEK, O. *Skupinová deseinsanalýza*. Praha: Triton, 2004, s.209. ISBN 80-7254-539-6
- GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria, 1992, s.291, 564. ISBN 80-85605-28-7
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s.33, 327, 328, 420. ISBN 80-7178-303-X
- HOLUB, J., LYER S. *Stručný etymologický slovník*. Praha: SPN, 1978, s.311, 316, 318, 384, 395
- HOSKOVCOVÁ, J. *Self - efficiacy: důvěra dítěte ve vlastní schopnosti*. *Psychologie Dnes*, červenec–srpen 2005, s. 35. ISSN 1212-9607
- HUČÍN, J. *Narcistická satisfakce nám dělá nám dělá dobře*. *Psychologie Dnes*, leden 2005, roč.11, 1, s. 15. ISSN 1212-9607
- JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003
- LEČBYCH, M. *Obtížné zkoumání altruistické společnosti*. *Psychologie Dnes*, listopad 2004, roč.10, č.12, s.22. ISSN 1212-9607
- Malá ilustrovaná encyklopedie*. Praha: Encyklopedický dům, 1999, s.36. ISBN 80-86044-12-3
- LINHART, aj. *Slovník cizích slov pro nové tisíciletí*. Litvínov: Dialog, 2004, s.29, 304
- KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*. Praha:Portál, 1997, s.54-58. ISBN 80-7178-179-7
- MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-853-8
- MATOUŠEK, O., aj. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s.138, 150, 154, 158, 165-166. ISBN 80-7178-548-0
- MLČÁK, Z., ZÁŠKODNÁ, H. *Altruistické motivace, emocionální empatie a afiliace u vysokoškolských studentek SP*. In *Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostaviensis*. Sborník. Ostrava: FFOU, 2006, s.47-60
- NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996, s. 75,76,77.

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2000, s.117, 217, 220, 222, 255, 267. ISBN 80-200-0690-7

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1997, ISBN 80-200-0628-1

REMEŠ, P. *Naše morálka a Abu Ghrajb*. Universum, 2006, roč. 22, č.2, s. 41. ISSN 0862-8238

RŮŽIČKA, J. *Péče o duši v perspektivách psychoterapie*. Praha: Triton, 2003, ISBN 80-7254-312-1.

ŘEZNIČEK, I. *Metody sociální práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s.67. ISBN 80-85850-00-1

SCHMIDBAUER, W. *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. Praha: Portál, 2000, ISBN 80 – 7178-312-9

SMÉKAL, V. *Psychologie osobnosti*. Brno: Barrister-Principál, 2002, ISBN 80-85947-81-1

URIGA, J. *Jak se stát úspěšným*. Psychologie Dnes, březen 2005, roč.11, č.3, s. 20.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 3. vyd. Praha: Portál 2002. ISBN 80-7178-678-0.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie I. Člověk a sociální instituce*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

ZIMBARDO, P. *Pomáhá psychologie lidem?* Psychologie Dnes, leden 2005, roč.11, č.1, s.36. ISSN 1212-9607

Konference

MLČÁK, Z. Altruistická motivace studentů SP a jejich emocionální empatie. Přednáška na konferenci *Kvalita života a rovnost příležitostí z aspektu vzdělávání dospělých a soc.práce*. Prešov 29.11-25.11.2004

Přednášky

DOSTÁLOVÁ, O. *Rizika pomáhajících povolání*. Přednášky pro 3.ročník PVŠPS, 2003 – 2004

RŮŽIČKA, J. *Lege artis postupy v psychoterapii*. Semináře pro 3.ročník PVŠPS, 2005

HAVRÁNKOVÁ, O. *Metody sociální práce*. Přednášky pro druhý ročník PVŠPS. Zimní semestr. Praha, 2003

Internetové citace

BRICHČÍN, S. Bálintovské skupiny – pomoc pomáhajícím. Studovna 24.10.2003. Dostupné na <http://www.postal.cz/scripta/detail.asp?id=731>

<http://referaty.superstudent.cz/psychologie>

Jiné zdroje

DOSTÁLOVÁ, O. *Odpověď na předložené otázky*. Osobní sdělení. Praha, červenec 2005

ŠTURZOVÁ, J. *Odpověď na předložené otázky*. Osobní sdělení. Praha, červen 2005

PŘÍLOHY

Příloha č.1. Vzor dotazníku

Dotazník, který jsem vyplňoval se studenty při osobním pohovoru, nebo rozesílal internetem. Dopis k dotazovaným vypadal takto:

„Vážený studente pomáhající profese, děkuji za ochotu pravdivě vyplnit tento anonymní dotazník. Bude sloužit jako podklad pro praktickou část mé bakalářské práce na téma: Motivace k pomáhající profesi. Ještě jednou děkuji za Váš čas.

Tomáš Fiala III. ročník PVŠPS.“

Obor, který studujete:

Věk:

Pohlaví:

Otázka č.1: Proč jste se rozhodli pro pomáhající profesi? A jaké jsou vaše nejdůležitější důvody?

Záměr této otázky: Z individuálních faktorů jsem se snažil nastínit motivaci pro volbu pomáhající profese z hlediska interní motivace - psychických dispozic osobnosti. Vlastní motivaci ke studiu, tzn. subjektivní zdůvodnění.

Otázka č.2: Plní studium Vaše očekávání? Krátce zdůvodněte proč ano či ne!

Záměr této otázky: Jak je naplněna touha studentů po získání nových poznatků během studia na vysoké škole a zda byla těmito poznatky jejich motivace dále rozvíjena, či získala novou dimenzi. Jedná se o interní motivaci s cílem dále rozvíjet sami sebe.

Otázka č.3: V čem podle Vás spočívá smysl práce, kterou Vy jako profesionál budete vykonávat?

Záměr této otázky: Vyvrcholení profesního vývoje osobnosti – schopnost bilancovat váhu subjektivních a objektivních faktorů při očekávání smyslu budoucí profese.

Otázka č. 4: Prodlěla Vaše motivace pomáhat během studia nějakou změnu? Krátce

popište!

Záměr této otázky: *Jak se mění motivace s přibývajícimi zkušenostmi a schopností náhledu do vlastního jednání.*

Otázka č. 5: Měly vliv na Vaše rozhodnutí ke studiu pomáhající profese také osobní zkušenosti a zážitky? Zdůvodněte!

Záměr této otázky: *Ovlivnění osobními zážitky - fenomenologický přístup (osobní traumata, zkušenosti s pomocí, ale i možné zdůvodnění na základě vzniklých komplexů)*

Otázka č. 6: Hledáte v pomáhající profesi zážitky, zábavu, akčnost? Zdůvodněte!

Záměr této otázky: *Zda vyhledávají pomáhající profesi převážně akční povahy, milující změnu a nebezpečí.*

Otázka č. 7: Byl(a) jste v rozhodnutí pro pomáhající profesi podporován(a) rodinou? A jakým způsobem?

Záměr této otázky: *Skupinové faktory ovlivňující motivaci ke studiu pomáhající profese (profesní orientaci studentů), kterými jsou především - rodina, později škola. Rodinné motivační faktory jsem se pokusil klasifikovat z hlediska jejich míry ovlivnitelnosti volby budoucí profese. Ovlivnění jedince primární skupinou, tedy vlastní zkušeností světa.*

Otázka č. 8: Dokázal(a) byste se uplatnit v technické oblasti? Krátce zdůvodněte proč ano či ne!

Záměr této otázky: *Zda převažují humanitně orientovaní jedinci. Zda nevolí tuto profesi pouze z důvodu nemožnosti uplatnění v jiných sférách. A naopak jak mají široké uplatnění.*

Otázka č. 9: Cítíte se lépe v ženském kolektivu, v mužském kolektivu, či vám na tom nezáleží. Zdůvodněte!

Záměr této otázky: *Zda preferují mužskou, či ženskou skupinu z důvodů obav z opačného pohlaví, nebo pro způsob spolupráce. (Ženy bývají vnímány jako spíše emocionální a empatické).*

Záměr této otázky: Zde dotázaní mohou doplnit, co je dle jejich názoru důležité a dotazník se o tom nezmiňuje.

Tento dotazník je u konce, děkuji Vám za jeho vyplnění. Tomáš Fiala

Příloha č. 2. Vyplněné dotazníky

Otázka č.1 - Proč jste se rozhodli pro pomáhající profesi? A jaké jsou Vaše nejdůležitější důvody?

1. Jedním z důvodů je asi moje osobnostní nasatavení. Mám pocit, že mám blízko k lidem a pomáhající profesi jsem vnímala jako vhodné uplatnění.

(UK - Supervize a řízení v praxi, žena, 24 let)

2. Už dlouho mě fascinuje lidské vnitřní bohatství. Tajemný svět lidských pohnutek a motivů. Myslím, že jsem vůči lidem vnímavá a tak bych ráda tuto schopnost v budoucnu využila v psychoterapii.

(UK – psychologie, žena 24 let)

3. Pomáhat lidem mně připadá užitečné, mezi mé nejdůležitější důvody u mne patří: pocit, že systematická práce s lidmi je smysluplná a že se dá do jisté míry zkvalitnit život nemocných, sociálně potřebných atd. A přijde mi fajn, se toho všeho zúčastnit.

(UK – soc.práce, žena, 23 let)

4. Zkavlitňovat lidský život za pomoci medicíny.

(UK – LF, žena, 25 let)

5. Mým cílem je pracovat se seniory. Tato problematika je mi blízká.

(UK- soc.práce, žena, 30 let)

6. Od dětství jsem chtěla být zdravotník, vždy mě bavilo se starat o vše živé.

(VOŠ – JIP, žena, 23 let)

7. Nejdůležitější důvod byla sebevražda kamarádky, touha po smysluplné práci a seberozvoji.

(PVŠPS, žena, 22 let)

8. Jedním z důležitých důvodů byl zájem o poznání člověka a snad touha po vykonávání smysluplné práce.

(UK - MATFYZ - učitelství, muž, 23 let)

9. Cítím se více morálně uspokojen, než komercí, kterou jsem před tím vykonával.

(PVŠPS, muž, 29 let)

10. Mám letitou zkušenost. Pomáhat lidem považuji za nezbytné a samozřejmé. Často jsem konfrontována s finanční otázkou a hodně mi to otravuje jinak nadšený přístup. Hodně mě láká drogová problematika, sama mám zkušenost s tímto fenoménem.

(PVŠPS, žena, 27 let)

11. Studovat medicínu byl můj sen, který se mi splnil. Ochraňovat lidský život jsem si vždy přála, také je to v souladu s mým křesťanským přesvědčením.

(UK – LF, žena, 20 let)

12. Pro studium jsem se rozhodla z důvodu velkých ideálů. Měla jsem pocit, že dětem může učitel dát životní šanci tím, že zprostředkovává přístup ke vzdělání všem, bez rozdílu určitého znevýhodnění. (Např. sociální znevýhodnění.)

(UK – pedagogická fakulta, žena, 23 let)

13. Mým cílem je věnovat se handicapovaným dětem, proto jsem se rozhodla pro studium speciální pedagogiky.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 23 let)

14. Mým snem je učit v „rozvojových“ zemích, pomáhat sociálně slabým. Cítil bych se potřebným. Není rozhodující, zda bych učil děti, nebo dospělé. (Andragogiku ale nestuduji.)

15. Domnívám se, že přispět k úspěšnému vývoji dítěte jakýmkoli způsobem, i kdyby to byla pouhá pochvala, je krásný a „naplňující“, pocit.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 25 let)

16. Důvodem je subjektivní uspokojení.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

17. Rozhodla jsem se pro speciální pedagogiku - etopedii, která se zabývá výchovou a převýchovou, nebo vzděláváním mládeže obtížně vychovatelné. Nacházím v tomto oboru pocit seberealizace.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 25 let)

Závěr: U 17ti dotázaných převládá pocit uspokojení ze smysluplné práce, za níž PP považují.

18. Mým zájmem je pracovat v sociální oblasti, nejraději v administrativě a v sociální politice.

(UK - soc. Práce, žena, 21 let)

19. Při výběru školy a oboru jsem nehodnotila, zda se jedná o pomáhající profesi, či nikoli. Bylo pro mě důležité lékařské zaměření a vědomosti.

(UK - LF, žena, 23 let)

20. Chci jezdit se záchrankou. Vždy to byl můj sen.

(VOŠ – JIP, muž, 26 let)

21. Zájem o psychologii, seberealizace.

(PVŠPS, muž, 25 let)

22. Je to pro mě zajímavý obor, zajímám se především o romskou problematiku.

(UK – soc. Práce, muž, 25 let)

23. Zabývám se problémy, které souvisí se vzděláváním dětí z různých etnických skupin. V EU je tento problém nanejvýš aktuální.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 21 let)

Závěr: U 6ti dotázaných převládala touha po zdokonalení se v jejich oboru.

24. Před studiem sociální práce jsem byla osobně konfrontována s velmi těžkou psychosociální zkušeností. (Prodělala jsem těžkou nemoc, jejíž následkem se mi zhroutil (hybnost.) Tzv. Na „vlastní“, kůži jsem ucítila, jak může být právě sociální pomoc důležitá a jak může člověka v nouzi podpořit. Rozhodla jsem se tedy, že bych se nějakým způsobem revanžovala. Začala jsem pracovat na tom, abych se mohla změnit z příjemce sociální pomoci na pracovníka pomáhající profese.

(PVŠPS, žena, 24, let)

25. Aní jsem neuvažovala o jiném oboru. Rozhodovala jsem se mezi jednotlivými obory a nakonec studuji na PVŠPS. Již na gymnáziu mě zajímaly společenské vědy. V době studia pro tělesně postižené (sama mám handicap), jsem získala zkušenost z problematiky ze sociální oblasti.

(PVŠPS, žena, 25 let)

26. Již ani nevím, proč jsem se rozhodl. Sám mám handicap, v tomto prostředí jsem se vždy pohyboval.

Závěr: 3 dotázaní mají vlastní zkušenost s handicapem a to považují za stěžejní při výběru PP.

27. Tendence k humanitnímu oboru, tak trochu rodinné dědictví, potřeba poprat se sama se sebou.

(UK- supervize a řízení, žena, 25 let)

28. Vliv mého rodinného prostředí. Starší sestra i maminka jsou učitelky.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 21 let)

29. Otec je lékař a tak jsem považoval za samozřejmost pokračovat v jeho šlépějích.

(UK – LF, muž, 21 let)

Závěr: 3 dotázaní mají PP jako rodinné dědictví.

30. Pracuji jako učitelka MŠ a velmi mě to těší. Od rozšířeného vzdání si mimo jiné slibuji vyšší plat.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 26 let)

Závěr: 1 dotázaný si rozšiřuje vzdělání za účelem zvýšení platu.

Otázka č. 2: Plní studium Vaše očekávání? Zdůvodněte prosím proč ano, či proč ne.

1. Studium je náročné, ale je mi zároveň koníčkem a radostí.

(UK – LF, muž, 21 let)

2. Studium splnilo mé očekávání, možná je i převýšilo. Zejména proto, že mi umožnilo se na danou problematiku podívat z několika úhlu pohledu. Představilo mi široké spektrum možností pomoci člověku v těžké životní situaci. Také myslím, že velkým přínosem byla konfrontace teoretických poznatků se zážitky a praxí.

(PVŠPS, žena, 24, let)

3. Studium mě přirozeně obohacuje o mnoho znalostí.

(UK - soc. Práce, žena, 21 let)

4. Středoškolský obor (zdravotní sestra) mě uspokojoval na 40% ,vysokoškolský na 100%. (UK - LF, žena, 23 let)

5. Na školu jsem se dostala až na třetí pokus, tak si studia velice vážím a nejsem příliš kritická. Ale určitě bych uvítala větší důraz na osobní zážitek, než teorii. Také proto jsem se přihlásila do sebezkušenostního výcviku.

(UK – psychologie, žena 24 let)

6. Nepamatuji si na svá očekávání. Prostě jsem chtěla studovat a nejraději na vysoké škole a obor který mě baví. Studium mě baví a je pro mě obohacující, takže jsem spokojená. (PVŠPS, žena, 25 let)

7. Školu jsem si vybrala po zralé úvaze a tedy vesměs plní moje očekávání.

(UK- soc. Práce, žena, 30 let)

8. Studium zatím plní mé očekávání. Od tohoto studia očekávám určitou specializaci v oblasti humanitních studií, což mi zaměření studia přináší. Studovaný obor spojuje jednak oblast sociální a jednak zdravotní (propojení souvislostí) a také přináší odborné znalosti z oblasti managementu.

(UK- supervize a řízení, žena, 25 let)

9. Je to super. Ale teorií se musí člověk prokousat.

(VOŠ – JIP, muž, 26 let)

10. studium plní moje očekávání a to především díky psychoterapeutickému výcviku, který mi dává možnost více porozumět sobě a ostatním více než ostatní učivo.

(PVŠPS, žena, 22 let)

11. Někdy je to na „scvoknutí“, ale jsem rád, že jsem tady. Otevřely se mi nové obzory.

(UK - MATFYZ - učitelství, muž, 23 let)

12. Studium mě velmi překvapilo, ale je to více dáno zajímavostí školy, než zajímavostí oboru.

(PVŠPS, muž, 29 let)

13. Protože mám již dítě, tak je pro mě obtížné chodit na denní studium. Ale se školou jsem vesměs spokojen.

(UK – soc. Práce, muž, 25 let)

14. Ano plní. Dozvídám se mnoho nových věcí a získávám nové zkušenosti.

(UK - supervize a řízení, muž, 28 let)

15. Plní je to originál. Rozšířil se mi obzor.

(PVŠPS, žena, 27 let)

16. Studium plní mé očekávání v oblasti teoretické přípravy na povolání, ale více by se měla věnovat pozornost mezipředmětovému vyučování a psaní projektů.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 23 let)

17. Ano, domnívám se, že náplň učiva je koncipována tak, aby student obstál i v praxi.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

18. Studium ano. Při praxi jsem ale zjistil, že někteří vyučující nerespektují pokyny psychologů, čímž se některá znevýhodnění u dětí neodstraní, ale naopak prohloubí. Rád bych pracoval jako výchovný poradce.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 25 let)

19. Ano jsem spokojená, i když je mi jasné, že teprve v praxi se naučím posuzovat a diagnostikovat rozdíly v individualitách, mám na mysli důvody jejich sociální narušenosti.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 25 let)

20. Problém národnostních menšin byl otevřen zejména po roce 1989. Studium plní mé očekávání, neboť pedagogické řešení tohoto problému se zaměřuje na multikulturní výchovu. Vzdělávání lidí ze skupin soudobých imigrantů, kteří jsou odlišní etnicky, jazykově a nábožensky i kulturně však bývá mnohdy velmi problematické.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 21 let)

21. Studium je náročné, myslím, že teoretická příprava je na vysoké úrovni.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 21 let)

Závěr: 21 dotazovaných je se studiem spokojeno.

22. Studenti by se měli více učit myslet, než se učit množstvím fakt. Nepamatuji si na svá očekávání. Prostě jsem chtěla studovat a nejraději na vysoké škole a obor který mě baví. Studium mě baví a je pro mě obohacující, takže jsem s výhradami spokojená.

(UK – LF, žena, 25 let)

23. Je náročné, Někdy zbytečně pedantské a rigidní, plně zažívá pohřbených vyučující, ale baví mě.

(VOŠ – JIP, žena, 23 let)

24. Bylo pro mě obtížné udělat zkoušky z matematiky a vzhledem k tomu, že se studium dále na ni nezaměřuje, tyto požadavky považuji za přehnané. Našlo by se více takových.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 26 let)

25. Trochu mi zde chybí duchovní rozměr.

(UK – LF, žena, 20 let)

26. Pedagogika je jednou z edukačních věd, učím se, jak učit. Domnívám se, že ještě není zcela propracována koncepce nových edukačních medií a technologií. „Zábavných edukačních prostředků“ využitelných při vzdělávacím procesu ve školách.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 23 let)

27. Některé zkoušky příliš nesouvisí s oborem, který jsem si zvolila.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

Závěr: 6 studentů je spokojeno, ale s výhradami.

28. Nynější škola je až příliš zaměřená na sociální politiku, kterou přednášející vykládají na můj vkus příliš detailně. Prakticky si nedokážu představit, že uplatním zkušenost typu, jak probíhá schvalování zákonů v legislativní radě vlády apod.

(UK – soc. Práce, žena, 23 let)

29. Předchozí studium mě naplňovalo více. Současné magisterské studium je spojeno se zaměřením a koncepcí stud. programu, ale mám pocit, že se ode mne více žádá a samotné dává méně.

(UK Supervize a řízení v praxi, žena, 24 let)

30. Spíše se očekávání nesplnilo, příliš mnoho filozofování, málo užitečných informací a malá možnost výběru zaměření.

(PVŠPS, muž, 25 let)

Závěr: 3 studenti nejsou spokojeni se studiem.

Otázka č. 3: V čem podle Vás spočívá smysl práce, kterou Vy jako profesionál budete vykonávat?

1. Podpora klientů. Snažím se jim pomoci zorientovat ve světě. A školení pomáhajících pracovníků ku prospěchu věci.

(UK Supervize a řízení v praxi, žena, 24 let)

2. Zkvalitnit lidský život, za pomoci vědy a osobního nasazení.

(UK – LF, muž, 21 let)

3. Hlavní smysl vidím v práci s lidmi, což je obohacující. Pomoc druhému považuji za naplnění lidství.

(PVŠPS, žena, 24, let)

4. Chtěla bych se účastnit na zkvalitnění funkce soc. Systému.

(UK - soc. Práce, žena, 21 let)

5. Smysl práce spočívá v ochraně obyvatelstva z hygienického hlediska. Poradenství v oblasti dietologie osob postižených poruchou výživy, obezity či metabolických, nebo funkčních onemocnění spojených s výživou např: diabetes mellitus, celiakie.

(UK - LF, žena, 23 let)

- 6.** Chtěla bych zkvalitnit nenaplněný lidský život v důsledků psychického strádání.
(UK – psychologie, žena 24 let)
- 7.** Ráda bych v budoucnu zmírnila utrpení z klientovy složité životní situace.
(UK – soc. Práce, žena, 23 let)
- 8.** Mým záměrem je specializovat se na neurologii. Smysl je jasný, léčit.
(UK – LF, žena, 25 let)
- 9.** Lidé by si mě li pomáhat. Žádné vyšší cíle nemám.
(PVŠPS, žena, 25 let)
- 10.** zkvalitnit život starých lidí. Myslím , že je v ČR ještě mnoho práce.
(UK- soc. Práce, žena, 30 let)
- 11.** Pomáhajících profesí mi umožňuje pozitivně zasáhnout do života jiných.
(UK- supervize a řízení, žena, 25 let)
- 12.** Být ve správný okamžik na správném místě.
(VOŠ – JIP, muž, 26 let)
- 13.** Pomoc lidem, zvládat nároky současné společnosti, zejména negativní dopad na duševní zdraví.
(PVŠPS, muž, 25 let)
- 14.** Moje povolání bude udržovat křehký lidský život.
(VOŠ – JIP, žena, 23 let)
- 15.** Ukazovat lidem možnosti, otevírat cestu z obtížných situací, sdílet lidskost.
(PVŠPS, žena, 22 let)
- 16.** Mojí budoucností je učit, tedy kultivovat lidskou mysl a otevírat lidem obzory. A tím snad se přičinit o lepší svět.
(UK - MATFYZ - učitelství, muž, 23 let)
- 17.** Smysl mojí práce je pomoci lidem, aby si pomohli sami.
(PVŠPS, muž, 29 let)
- 18.** rád bych se věnoval Romům, usnadnil jim život i většinové společnosti v jejich okolí. Spousta nedorozumění plyne z nefunkčních komunikačních kanálů. A z vzájemné intolerance. Mojí cílem je navazovat komunikaci, mezi minoritami a manoritou.
(UK – soc. Práce, muž, 25 let)
- 19.** smysl mojí práce spočívá v jejím kvalitním provedení. Ostatně jako smysl jakékoliv jiné práce.
(UK - supervize a řízení, muž, 28 let)
- 20.** Už 5 let pracuji jako učitelka MŠ. Náplní a poslání mojí práce je věnovat se dětem.
(UK – pedagogická fakulta, žena, 26 let)
- 21.** Smysl pomáhání je v přirozené lidském aktu. Dělá li to člověk profesionálně, tak musí být zaplacen a pokud možno po zásluze. Konkrétně bych se chtěla uplatnit v drogové problematice.
(PVŠPS, žena, 27 let)
- 22.** Ráda bych léčila lidi a byla jim nezištně ku prospěchu.
(UK – LF, žena, 20 let)

23. Pro studium jsem se rozhodla z důvodu velkých ideálů. Měla jsem pocit, že dětem může učitel dát určitou „životní šanci“ tím, že zprostředkovává přístup ke vzdělání všem, bez rozdílu určitého znevýhodnění (např. se sociálním znevýhodněním).

(UK – pedagogická fakulta, žena, 23 let)

24. Připravit děti s handicapem na samostatný život, bez komplexů.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

25. Chtěl bych posilovat vzájemnou spolupráci a pomoc mezi lidmi z různých států.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 23 let)

26. Domnívám se, že přispět k úspěšnému vývoji dítěte jakýmkoli způsobem, i kdyby to byla pouhá pochvala, je krásný a „naplňující“, pocit.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 25 let)

27. Očekávám, že budu rozvíjet dítě jako osobnost, tedy uplatňovat osobnostně rozvíjející model, který naplňuje potřeby dětí (např. rozvíjet jejich zájmy, učit se rozhodovat se pro hodnotné cíle).

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

28. V zařazení těchto dětí do společnosti.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 25 let)

29. Chtěl bych lidem, kteří jsou znevýhodnění tím, že opustili svoji vlast, pomáhat.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 21 let)

30. Pedagogická práce, pokud je kvalitní, obohacuje jak děti, tak i učitele. Oba se neustále duševně vyvíjejí.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 21 let)

Závěr: U většiny studentů převládá vyzrálá představa o budoucím povolání.

Otázka č.4: Prodělala vaše motivace pomáhat během studia nějakou změnu?

1. Moje motivace se přesunula od „spasitelského komplexu“ k reálnější motivaci pracovat s lidmi a pro ně.

(UK Supervize a řízení, žena, 24 let)

2. Začal jsem více vnímat lidský rozměr medicíny.

(UK – LF, muž, 21 let)

3. Samozřejmě, často jsem si dokonce pokládala otázku zdali chci pomáhat někomu kdo o to ani nestojí. Ale postupně se učím, že očekávaná zpětná vazba nemusí přijít hned a nebo možná vůbec a přesto má moje práce smysl.

(PVŠPS, žena, 24, let)

4. Pochopitelně, že se při studiu a výcviku odhalila nejedna nelichotivá stránka mé motivace, ale to patří k věci. Moje motivace se stále vyvíjí a to je vzhledem k současnému studiu a výcviku přirozené. Teoretickou přípravu chápu jako naprosto nezbytnou pro úspěšnou praxi. *(UK – psychologie, žena 24 let)*

5. Během studia je stále jasnější, že svůj talent a energii je třeba koncentrovat do daného oboru a činnosti.

(UK – LF, žena, 25 let)

6. Zejména v supervizi se učím znát svoje možnosti, limity a schopnosti. Vzhledem k tomu, že mám za sebou praxi a vzdělávám se, tak se považuji za zrajícího profesionála.

(UK- soc. Práce, žena, 30 let)

7. Motivace na začátku (nebo i před jeho začátkem) přicházela spíše zvnějšku. Postupem času se stala i mou vnitřní záležitostí.

(UK- supervize a řízení, žena, 25 let)

8. Stále více rozumím tomu, že je třeba pro studenta dělat jenom tolik kolik je nezbytné. Pokud možno, nechat co největší iniciativu na něm. To mně nebylo od začátku jasné.

(UK - MATFYZ - učitelství, muž, 23 let)

9. Asi jsem si připustil temné stránky svojí motivace.

(PVŠPS, muž, 29 let)

10. Romové jsou velmi manipulující a teatrální. Práce s nimi má svá specifika a člověk musí být zkušený a by s nimi vyšel. Je velmi snadné jejich důvěru ztratit a velmi těžké získat. Moje motivace se změnila převážně díky zkušenostem soc. Dovednostem. A tím chci říct, že se moje motivace jádru nezměnila ale její projev ano.

(UK – soc. Práce, muž, 25 let)

11. Více jsem se dozvěděl o přípravě dětí na život v demokratické společnosti, což je pro mě více motivující tyto myšlenky realizovat v zemích, kde demokracie není (kladení důrazu na utváření hodnot, postojů a kompetencí).

(UK – pedagogická fakulta, muž, 23 let)

12. Myslím, že jsem pochopila, že mé rozhodnutí pro studium této profese bylo správné, protože jsem měla zpočátku důvody spíše nevyjasněné.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

13. Jsem více motivován tím, že toužím poznat způsoby řešení těchto problémů i v jiných zemích.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 21 let)

14. Má motivace se změnila, protože jsem pochopila, že při pedagogickém procesu musím používat zcela jiné metody a postupy, než jsem se původně laicky domnívala. Jsem více motivovaná pro hlubší studium dané problematiky.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 21 let)

Závěr: 14 dotázaných sdělilo, že jejich motivace během studia prodělala změnu, zparvidla se jedná o profesní dospívání a směřování k profesionálnímu přístupu

15. Od začátku studia mám vytyčené cíle a nevím o tom, že by se moje motivace nějak zásadně změnila.

(UK - soc. Práce, žena, 21 let)

16. Na střední škole ano, nyní nikoliv. V praxi jsem získala soc. dovednosti a reálný náhled na to, jak pracovat jako zdravotník v českých poměrech.

(UK - LF, žena, 23 let)

17. Moje motivace je v zásadě stejná, akorát mám odborné znalosti.

(PVŠPS, žena, 25 let)

18. získal jsem mnoho zkušeností, ale že by se změnila moje motivace nevím.

(VOŠ – JIP, muž, 26 let)

19. Myslím že se motivace nezměnila. Ale jasněji vím co bych chtěl dělat.

(PVŠPS, muž, 25 let)

20. Moje motivace je pořád stejná.

(VOŠ – JIP, žena, 23 let)

21. Asi ne. Stejně jako na začátku, chci pomáhat hlavně ze svého přesvědčení, tím se uspokojovala a cítila užitečná. Dostala jsem vhlad na to že pomáhám proto, že chci být ze sebou spokojenější a přijde mi to v pořádku.

(PVŠPS, žena, 22 let)

22. Nedokážu říct, zdali moje motivace prodělala nějakou změnu.

(UK - supervize a řízení, muž, 28 let)

23. Během studia se nezměnila. Ale spíš předtím v práci. Málo peněz je hodně demotivující. *(UK – pedagogická fakulta, žena, 26 let)*

24. Nezměnila se moje motivace.

(PVŠPS, žena, 27 let)

25. Není to dávno, co jsem konvertovala ke křesťanství. Tedy i to formuje můj názor na svět a s tím související motivací. Jsem si jistá, že bych šla studovat medicínu, i kdybych nevstoupila do církve. Dalo by se říci, že se moje motivace formuje z křesťanského učení.

(UK – LF, žena, 20 let)

26. Během studia mám možnost při praxi poznat různá prostředí, mohu konstatovat, že jsem pro pomoc ještě více motivována.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 23 let)

27. Ne, nadšení mě neopustilo.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

28. Ne, cítím se zatím stále stejně silně motivovaná pro vykonávání této profese.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 25 let)

Závěr: 14 tázaných sdělilo, že se jejich motivace změnila nepatrně či vůbec.

29. Na začátku byla motivace pomáhat větší. V současné době bych se chtěla živit něčím jiným. Důvody jsou především finanční, ale ani vnitřního potenciálu nemám tolik, abych mohla trvale pomáhat lidem. Jinými slovy už nemám potřebu pomáhat lidem.

(UK – soc. Práce, žena, 23 let)

30. Trošku jsem byl překvapen a snad i rozčarován, kolik dětí je vychováno v rodinách bez pravidel, což je trochu demotivující. Jsem znachucen tím jak si děti neváží péče kterou jim na praxi věnují. Vážně uvažuji o tom, že se budu živit něčím jiným.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 25 let)

Závěr: 2 dotázaní uvedli, že jejich motivace poklesla a nejsou zapálení pro obor PP.

Otázka č.5: Měly vliv na Vaše rozhodnutí ke studiu pomáhající profese také osobní zkušenosti a zážitky? Prosím, zdůvodněte.

1. Určitě ano, oba rodiče pracují v pomáhající profesi.

(UK Supervize a řízení v praxi, žena, 24 let)

2. Ano, moje nemoc výrazně ovlivnila moje rozhodnutí jít studovat PP.

(PVŠPS, žena, 24, let)

3. Ano, velké.

(UK - LF, žena, 23 let)

4. Už dříve se mi přátelé často svěřovali a já se jim snažila pomoci.

(UK – psychologie, žena 24 let)

5. Mám handicap a studovala jsem v prostředí handicapovaných.

(PVŠPS, žena, 25 let)

6. Ano, měly.

(PVŠPS, muž, 25 let)

7. Jak jsem již uvedla, v minulosti mě zaskočila sebevražda kamarádky, během studia se přidávaly i profesní zážitky z praxe.

(PVŠPS, žena, 22 let)

8. Pravděpodobně mě ovlivnilo zaměstnání rodičů (doktoři) a blízké setkání na skupinovém peer programu, které vzbudilo můj zájem o svět ostatních lidí.

(PVŠPS, muž, 29 let)

9. Jak jsem uvedl, mám handicap.

(UK - supervize a řízení, muž, 28 let)

10. Ano, měli. Vždy jsem se vcíťovala do utrpení a příkoří ve svém okolí.

(PVŠPS, žena, 27 let)

11. Mám postiženou velmi dobrou kamarádku, která měla autonehodu a díky ní jsem pochopila, co prožívá.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

12. Osobní zážitky a zkušenosti neměly vliv na volbu oboru.

(UK – LF, muž, 21 let)

13. Ano, jezdil jsem již jako praktikant se skauty, později jako vedoucí, pomáhal jsem v dětském domově.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 23 let)

14. Jsem první dítě v rodině a mám dva mladší sourozence. Žijeme i s babičkou, takže vzájemná pomoc je u nás samozřejmostí.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 25 let)

15. Vždy jsem měla ráda děti, moje maminka je učitelka MŠ a bavilo mě jí s dětmi pomáhat. *(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)*

Závěr: 15 dotázaných uvedlo, že si nejsou vědomi, že by je předchozí zkušenosti a zážitky nějak výrazně ovlivnily při výběru PP.

16. Nevím o tom.

(UK - soc. Práce, žena, 21 let)

17. Ano, ale ty zkušenosti a zážitky přišly až se studiem, předtím jsem neměla zkušenost. *(UK – soc. Práce, žena, 23 let)*

18. Nějaké zkušenosti podobné otřesu, nebo tak něco nemám.

(UK – LF, žena, 25 let)

19. Ani ne tak zážitky. Ale stárí a s ním související odchod ze života mě fascinují. je to silné téma, stejně jako počátek života.

(UK- soc. Práce, žena, 30 let)

20. Nikoliv. Při rozhodování jsem prakticky žádné neměla.

(UK- supervize a řízení, žena, 25 let)

21. Nemám osobní smutné zážitky.

(VOŠ – JIP, žena, 23 let)

22. Vždycky mě bavilo prostředí školy.

(UK - MATFYZ - učitelství, muž, 23 let)

23. Vždycky mě zajímalo soužití kultur. V našich krajinách vidím romskou otázku, jako největší kulturní problém.

(UK – soc. Práce, muž, 25 let)

24. nevím o tom.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 26 let)

25. Tak jsem to nějak vždycky cítila, ale nějaký výrazný zlomový zážitek nemám.

(UK – LF, žena, 20 let)

26. Byly to spíše námětové hry:“Na školu“ a vzor milované učitelky na prvním stupni ZŠ. *(UK – pedagogická fakulta, žena, 23 let)*

27. Ano, vždy jsem se zamýšlela nad problémy druhých, osobní zkušenost jsem však neměla.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 25 let)

28. Spíše jsem hodně četl a tudíž se dozvídal o těchto problémech zprostředkovaně.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 21 let)

29. Spíše jsem byla ovlivněna vyprávěním zážitků z pracovního prostředí.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 21 let)

Závěr: 13 dotázaných uvedlo, že jsou ovlivněni při výběru PP předchozími zkušenostmi a zážitky.

30. Jako kluk jsem pomáhal zraněnému kamarádovi, ale jestli mi to nějak zásadně ovlivnilo, nevím.

(VOŠ – JIP, muž, 26 let)

Závěr: 1 dotázaný uvedl, že má výrazný zážitek, ale není si jist, jak ho to dalece ovlivnilo.

Otázka č.6: Hledáte v pomáhající profesi zážitky, zábavu, akčnost? Prosím zdůvodněte.

1. Nehledám vzrušení ani akčnost.

(UK Supervize a řízení v praxi, žena, 24 let)

2. Akčnost se spíš snažím eliminovat. Mám rád důslednou, organizovanou práci

(UK – LF, muž, 21 let)

3. Rozhodně nehledám vzrušení a akci, ale pochopitelně každý chce, aby ho práce bavila. *(UK - soc. Práce, žena, 21 let)*

4. Nevyhledávám zážitky, ale medicína s akčností souvisí i když v mém oboru dietologie méně.

(UK - LF, žena, 23 let)

5. Po té akci ani příliš netoužím.

(UK – soc. Práce, žena, 23 let)

6. V domově důchodců by bylo pošetilé očekávat akci, ale někdy je legrace. Práce ze starými lidmi není vždy jen o lidské tragédii. Optimismus a stáří se nijak nevylučují.

(UK- soc. Práce, žena, 30 let)

7. Hledám jiné způsoby uspokojení, než je akčnost.

(PVŠPS, muž, 25 let)

8. Nehledám, ale jejich přítomnost je mi příjemná.

(PVŠPS, žena, 22 let)

9. I matematika může být dobrodružná. Ale jinak pedagogika je spíše titěrná dřina s těžko pozorovatelným výsledkem než nějaká adrenalinová akce s okamžitým výsledkem.

(UK - MATFYZ - učitelství, muž, 23 let)

10. Raději stabilitu a klid a radost, než nějaké zběsilé vzrušení.

(UK - supervize a řízení, muž, 28 let)

11. teď bych raději více klidu. Vyhledávám ticho

12. Moje důvody jsou dělat smysluplnou práci. Když je to zároveň zábavné, tak je to příjemné.

(UK – LF, žena, 20 let)

13. Hledám sebaralizaci, né vzrušení.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

14. Snad spíše možnost celoživotního vzdělávání.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 25 let)

15. Myslím, že s dětmi je i zábava, ale adrenalin to není.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

16. je to tvůrčí práce. Proto jsem si jí vybrala.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 25 let)

Závěr: 16 dotázaných uvedlo, že vzrušení a akci nevyhledávají, nebo jim je dokonce nepříjemná.

17. Asi také. Věřím, že se jedná o obor kdy budu moci být denně překvapována, obohacována.

(PVŠPS, žena, 24, let)

18. Ani ne, psychoterapie je sice akční, dobrodružná a plná zážitků, ale raději mám situaci pod kontrolou. Aniž bych tím omezovala či nějak ovlivňovala spontaneitu svého okolí. Pokud akčnost bude mít nějaký řád tak by to bylo fajn a uvítám ji.

(UK – psychologie, žena 24 let)

19. Akci je v medicíně třeba přijímat s chladným klidem. Udržuje otevřené oči a je užitečná. Mám ráda trochu vzrušení, ale určitě to není to, proč jsem šla studovat medicínu. *(UK – LF, žena, 25 let)*

20. Trochu zážitků, akčnost a zábavy bych ráda. Toto nejen přináší profese, ale také záleží na nás, kolik energie, zábavy a akce do oboru přineseme. Pokud vznikne vzájemná energetická interakce nás a oboru, tak je to fajn.

(PVŠPS, žena, 25 let)

21. Hledání zážitků není, dle mého názoru, smyslem pomáhající profese, ale může být vedlejším a příjemným projevem vlastní práce.

(UK- supervize a řízení, žena, 25 let)

22. Spíše než zážitky hledám poznání. Ale zážitkové kurzy někdy organizuji, takže mě rozhodně akce baví.

(PVŠPS, muž, 29 let)

23. Ano, domnívám se, že práce učitele je sice namáhavá, ale akční a tvořivá.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 23 let)

24. V poznávání mentality různých etnických skupin je jistě i určitá dávka dobrodružství. *(UK – pedagogická fakulta, muž, 21 let)*

25. Snad.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 21 let)

Závěr: 9 dotázaných považuje akci za příjemné zpestření jejich práce.

26. Tahle práce je především o akcia proto jsem do toho šel. Pochybuji, že by to šel děla nějaký úředníček.

(VOŠ – JIP, muž, 26 let)

27. Na JIP je to hodně o adrenalinu a mně to vyhovuje. Nejde to dělat celý život.

(VOŠ – JIP, žena, 23 let)

28. Práce s Romy je velmi akční a baví mě. Jsou to lidé velkého ohnivého srdce.

(UK – soc. Práce, muž, 25 let)

29. Miluju dobrodružství.

(PVŠPS, žena, 27 let)

30. Mám rád akci, proto bych chtěl učit ve výše uvedených zemích.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 23 let)

Závěr: 5 dotázaných uvedlo, že milují akci a vzrušení.

Otázka č.7: Byli jste v rozhodnutí pro pomáhající profesi podporováni rodinou? A jakým způsobem?

1. Má rodina byla spíše spokojena s mým rozhodnutím, ale došla jsem k němu sama.

(UK - soc. Práce, žena, 21 let)

2. nepodporovala.

(UK - LF, žena, 23 let)

3. Rodiče by byli raději, kdybych studovala jiný obor. Např práva nebo medicínu. Ale dostává se mi podpory, které je studentovi třeba.

(UK – psychologie, žena 24 let)

4. Rodina mě ani k pomáhání příliš nevedla, ale při studiu mě psychicky i hmotně podporuje.

(UK – soc. Práce, žena, 23 let)

5. Rodina mě ani k pomáhání příliš nevedal, ale při studiu mě psychicky i hmotně podporuje.

(PVŠPS, žena, 25 let)

6. V současnosti se živím sama, ale mám kolem sebe rodinu, jež je mi oporou. Nápad to byl můj.

(UK- soc. Práce, žena, 30 let)

7. Rodina mě podporuje, obor jsem si vybral sám.

(VOŠ – JIP, muž, 26 let)

8. Rodina to nechala na mě, ale finančně mě podporovala.

(PVŠPS, muž, 25 let)

9. Spíš nikoliv. Protože rodiče nepovažují soc. práci za příliš lukrativní obor. Ale nakonec mě podporovali.

(PVŠPS, žena, 22 let)

10. Především jsem měl podporu studovat vysokou školu jako takovou.

(PVŠPS, muž, 29 let)

11. Obor jsem si našel sám, ze svého přesvědčení, ale rodiče mě vždy snažili otevírat obzory a učili mě toleranci. Takže zajisté přispěli k mé volbě. Navíc mě při studiu podporují i finančně.

(UK – soc. Práce, muž, 25 let)

12. Spíše mě rodina nepodporovala.

(UK - supervize a řízení, muž, 28 let)

13. Manžel mě podporoval v myšlence rozšířit si vzdělání, navíc mě finančně podporuje. Ale z rodiny to nemám.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 26 let)

14. Rodiče mě podporují finančně. Vychovali mě k úctě a pomoci lidem, ale svojí cestu jsem si vybrala především sama i když za jejich přičinění.

(PVŠPS, žena, 27 let)

15. Rodina mě podporovala omezeně.

(UK – LF, žena, 20 let)

16. Moje maminka je učitelka, ale od tohoto povolání mě spíše odrazovala pro náročnost a frustraci, kterou s sebou nese.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 23 let)

17. Ne.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

18. Oba rodiče jsou učitelé.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 23 let)

19. Ne.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 25 let)

20. Ne.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 21 let)

21. Nikoliv.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 21 let)

Závěr: 21 dotázaných nebylo při rozhodování podporována rodinou, ačkoli téměř všichni byli při studiu podporováni materiálně.

22. Ano, jak jsem již uvedla, oba rodiče pracují v pomáhajících profesích. Podporovali mě psychicky i finančně. myslím, že jsem byla výchovou vedena k pomoci lidem.

(UK Supervize a řízení v praxi, žena, 24 let)

23. Studovat medicínu, bylo mé přání a též mé rodiny.

(UK – LF, muž, 21 let)

24. Od dětství jsem byla vedena k úctě k lidem a samozřejmě k pomoci.

(PVŠPS, žena, 24, let)

25. Rodina mě od počátku podporovala ve všech směrech.

(UK – LF, žena, 25 let)

26. Volba oboru byla zcela mým rozhodnutím. Ale matka pracuje v oboru, takže nějaké působení asi bylo.

(UK- supervize a řízení, žena, 25 let)

27. Můj otec je lékař, takže jsem ve zdravotnickém prostředí vyrůstala. Určitě mi to ovlivnilo, ale sama jsem se rozhodla pro tuto školu.

(VOŠ – JIP, žena, 23 let)

28. Jistým způsobem jsem byl podporován rodinou. Myslím, že studovat současnou školu bez celé podpory rodiny by bylo obtížné.

(UK - MATFYZ - učitelství, muž, 23 let)

29. Ano, rodiče považovali povolání učitele za velmi dobré.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 25 let)

30. Vždy jsem měla ráda děti, moje maminka je učitelka MŠ a bavilo mě jí s dětmi pomáhat, dá se říci, že jsem byal podporivána v této myšlence.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

Závěr : 9 dotázaných uvedlo, že se při rozhodování cítili podporování rodinou ve smyslu výběru PP.

Otázka č.8: Dokázali by jste se uplatnit v technické oblasti? Krátce prosím zdůvodněte proč ano, či proč ne.

1. Ne. Nemám na takovou práci vzdělání, nadání a ani by mě neuspokojovala.

(PVŠPS, žena, 24, let)

2. V technické oblasti bych se rozhodně neuplatnila.

(UK – psychologie, žena 24 let)

3. V technické oblasti bych se neuplatnila. Asi jen při nějaké životní nutnosti.

(UK – soc. Práce, žena, 23 let)

4. Neláká mě technická oblast, těžko bych v ní vynikla.

(PVŠPS, žena, 25 let)

5. Spíše né. Nehodlám se věnovat technice.

(UK- soc. Práce, žena, 30 let)

6. nemám ambice na technické vzdělání ani profesi.

(PVŠPS, žena, 22 let)

7. nevím, neláká mi to.

(PVŠPS, muž, 29 let)

8. Pravděpodobně bych se neuplatnil, ale to není důvod, proč se technice nevěnuji. Nikdy mi to nelákalo.

(UK – soc. Práce, muž, 25 let)

9. Nevím zda bych se uplatnil v technické oblasti.

(UK - supervize a řízení, muž, 28 let)

10. Nevidím důvod, proč bych se měla uplatňovat v technické oblasti. Považuji to za nerální probudit v sobě technický talent.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 26 let)

11. To má být vtip? Myslím že se jedná o dost silně humanitní obor, což se poměrně výrazně s technickým vylučuje.

(PVŠPS, žena, 27 let)

12. V technice nijak nevynikám, ale když není jiného východiska, tak člověk může v sobě objevit netušené možnosti. Pokud bych si mohl vybrat tak bych se na technickou dráhu nevydala.

(UK – LF, žena, 20 let)

13. V technické oblasti bych se v žádném případě neuplatnila.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 23 let)

14. nedokázala.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

15. Doma pomáhám s drobnými opravami, ale technický typ nejsem.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 25 let)

16. Doma pomáhám s drobnými opravami, ale technický typ nejsem.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

17. nebudu pracovat v tech. Oblasti.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 25 let)

18. Spíše ne.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 21 let)

19. Ne.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 21 let)

Závěr: 19 dotázaných uvedlo, že by se nepouštěli do technické kariéry, zejména proto, že je to neláká.

20. Určitě, původně jsem automechanik.

(VOŠ – JIP, muž, 26 let)

21. Dokážu si představit, že bych pracoval v technické oblasti, ale tohle mě uspokojuje více. *(PVŠPS, muž, 25 let)*

22. Myslím, že bych dokázala se adaptovat na technickou profesi.

(UK - soc. Práce, žena, 21 let)

23. Myslím, že bych se dokázala uplatnit v technické oblasti i když bych určitě nijak nevynikla. Člověk se dokáže uplatnit všude kde není vysloveně limitován fyzickými předpoklady.

(UK - LF, žena, 23 let)

24. Domnívám se, že ano. Vystudoval jsem střední školu technického zaměření.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 23 let)

25. Dokázal bych se uplatnit v technické oblasti.

(UK - MATFYZ - učitelství, muž, 23 let)

Závěr: 6 dotázaných uvedlo, že by se dokázali uplatnit v technické kariéře.

26. Nepřemýšlela jsem o tom, pravděpodobně bych byla podprůměrná.

(UK Supervize a řízení v praxi, žena, 24 let)

27. Dovedu si představit, že bych byl řadový technik, ale nějak “ vybroušené „, technické uvažování rozhodně nemám.

(UK – LF, muž, 21 let)

28. Současná medicína s sebou přináší rozsáhlé technické zázemí. Lékař často musí být částečně technikem. Myslím, že je v mých možnostech využívat techniku ku prospěchu věci. Soustředit se ryze na technický obor mě nikdy nenapadlo.

(UK – LF, žena, 25 let)

29. Myslím, že přes počáteční potíže a zaučení ano. Ale navídím smysl proč bych to dělal. Jsem ráda jakou cestou jsem se vydala.

(UK- supervize a řízení, žena, 25 let)

30. Nepřemýšlela jsem o technické kariéře, ale při práci na JIP se setkávám se složitou technikou.

(VOŠ – JIP, žena, 23 let)

Závěr: 5 dotázaných uvedlo, že by se v případě nutnosti dokázali věnovat technické kariéře.

Otázka č. 9: Cítíte se lépe v mužském, či ženském kolektivu, nebo Vám na tom nezáleží.

1. Každý kolektiv má svá specifika. V čistě mužském kolektivu jsem nikdy nebyla, ale dokážu si představit pracovat v jakémkoliv kolektivu co se týče složení pohlaví. Myslím, že jsou pro spolupráci důležitější aspekty.

(UK Supervize a řízení v praxi, žena, 24 let)

2. Myslím, že v čistě mužském kolektivu se dá lépe soustředit na výkon. Ale kdyby to nemělo vliv na pracovní výsledek, tak si dokážu představit pracovat v jakémkoli kolektivu i třeba multikulturním.

(UK – LF, muž, 21 let)

3. Nezáleží mi na tom. Ale každý kolektiv je jiný. Přináší to sebou výhody i nevýhody. *(PVŠPS, žena, 24, let)*

5. Je mi jedno, zda ženský, nebo mužský, hlavně aby fungovala spolupráce.

(UK - LF, žena, 23 let)

6. Nejraději bych pracovala v kolektivu, kde to je „ půl napůl“, je to nejpřirozenější a tedy nejpříjemnější.

(UK – psychologie, žena 24 let)

7. Nezáleží na pohlaví kolektivu.

(UK – LF, žena, 25 let)

8. Kolektiv by měl být vyvážený.

(PVŠPS, žena, 25 let)

9. Nezáleží na tom. Důležité je aby byl efektivní.

(UK- supervize a řízení, žena, 25 let)

10. Nezáleží na tom. Ženský jsou trochu labilnější, ale záleží na individualitě.

(VOŠ – JIP, muž, 26 let)

11. nikdy předtím jsem nebyl s tolika děvčaty jako teď, tak si to užívám. Ale nejlepší je podle mě když je to rovnoměrně namíchané.

(PVŠPS, muž, 25 let)

12. Nepřemýšlela jsem, který kolektiv je lepší. Asi takový co je sehraný pohlaví není nejdůležitější.

(VOŠ – JIP, žena, 23 let)

13. Dokážu si představit všechny varianty.

(UK - MATFYZ - učitelství, muž, 23 let)

14. Je velmi příjemné být jedni z mála mužů v ženském kolektivu, ale stejně tak si to užívám v kolektivu mužském, či namíchaném.

(PVŠPS, muž, 29 let)

15. Myslím, že bezprostřední spolupráce spolupracovníků je přímější, když se fyzicky nepřitahují. Ale dokážu si představit pracovat na pracovišti plném krasavic a není to představa nijak odpuzující. Považuji za nejlepší nechat to plynout přirozenou cestou a tou je asi kolektiv mužskoženský.

(UK – soc. Práce, muž, 25 let)

16. asi nejlépe mix.

(UK - supervize a řízení, muž, 28 let)

17. Na první místě je pomoc bližnímu. A jestli se tak stane s muži či ženami mi nepřipadá důležité. Myslím, ale že si ženy mezi sebou více rozumí.

(UK – LF, žena, 20 let)

18. Raději bych pracovala ve smíšeném kolektivu, muži jsou spíše racionální a ženy empatictější. Problém feminizace ve školství je markantní.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 23 let)

19. Samozřejmě, že je mi milá ženská společnost, ale v zátěžových situacích mám raději vedle sebe muže. Asi jsem pro smýšlený kolektiv.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 23 let)

20. Oba stejně.

(UK – pedagogická fakulta, muž, 21 let)

21. Snažím se v každém kolektivu o bezkonfliktní vztahy. Cítím se lépe v kolektivu smíšeném.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 21 let)

22. Přála bych si více mužů kolem sebe v pomáhajících profesích. A to nejlépe takých těch citlivých dřevorubců. To jsou typy, které jsou podle mě hodně potřeba, aby nastala rovnováha v ženství a mužství v této oblasti.

(PVŠPS, žena, 27 let)

Závěr: 22 dotázaných by dalo přednost smíšenému kolektivu, nebo jim na tom nezáleží.

23. Cítím se lépe v mužském kolektivu. Zejména pro to, že mi to je vzácné. Jsem pak obletována, navíc ženský kolektiv je zpravidla hysterický. Ale ze všeho nejvíce záleží jednotlivých individualitách.

(UK – soc. Práce, žena, 23 let)

24. Ráda bych se někdy ocitla v mužském kolektivu. Ael to proto, že jich je v osc. Oblasti méně než žen. A pochopitelně vzniká nevyváženost. Ale na druhou stranu je od přírody přirozené, že ochranné jsou spíše ženy.

(UK- soc. Práce, žena, 30 let)

25. Mužský kolektiv je mi příjemnější, snad pro to, že je v mém oboru vzácnější.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

26. Spíše mužský, jsem občas ráda středem pozornosti.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 25 let)

Závěr: 4 dotázaní by dali přednost mužskému kolektivu. Jednalo se o ženy.

27. Považuji za přirozenější pracovat v ženském kolektivu.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 26 let)

28. Raději pracuji mezi ženami.

(UK - soc. Práce, žena, 21 let)

29. Asi spíše ženský kolektiv.

(UK – pedagogická fakulta, žena, 22 let)

Závěr: 3 dotázaní by dali přednost ženskému kolektivu.

30. nemám zážitek z mužského kolektivu.

(PVŠPS, žena, 22 let)

Závěr: 1 dotazovaný nedokáže posoudit.

RESUMÉ:

cílem bylo zamyšlení nad otázkou vzniku profesionální pomoci. Potřeby pomáhat druhým v jejich sociálních a emočních problémech, nesnázích, krizích, nebo pouze pomáhat řešit nějaký problém. Co napomáhá k připravenosti a schopnosti obětovat vlastní zájem ve prospěch druhého. Jak důležitá je přítomnost nejen emocionálního, ale i racionálního zdůvodnění svého jednání.

Dále jsem se zabýval otázkou motivace ke studiu určitého vysokoškolského oboru, tedy faktory motivace k volbě povolání. Snažil jsem se na tuto otázku odpovědět z hlediska důvodů společensky přijímaných, osobních, osobnostních a nebo navozených situací do kterých se člověk dostal. Zajímala mě otázka vnímání a pojmání vlastního ega v identifikaci se vztahovými osobami primární skupiny, tedy vliv orientační rodiny, tedy takové, do které se jedinec narodí a je zjednodušeným modelem světa, tedy zprostředkovává jeho sebepojetí. Z hlediska osobnostního jsem se zabýval předpoklady úspěchu pro výkon pomáhající profese. Došel jsem k závěru, že myšlenkový systém souvisí s charakterovou strukturou a analýza jakéhokoli systému myšlenkového je velmi složitá. Jako velmi zajímavá se mi jevila otázka rizik spojených s volbou pomáhající profese. Motivačně dispoziční struktura pro výkon pomáhající profese, humanistické hodnoty a ideály a jejich naplňování mohou s sebou nést i některá nebezpečí jako je syndrom pomáhajících, narcistická nenasytlost a další. Potvrzuje se, jak důležité je, aby pomáhající nebyl ovlivněn svým soukromým životem, ve kterém jsou nezpracované. Ve své práci jsem se zamyslel nad problematikou motivace jako pojmu složitého obsahu a na základě těchto teoretických poznatků jsem se snažil objasnit motivaci k pomáhající profesi z různých úhlů pohledu. Soustředil jsem se na klíčové pojmy. Mým hlavním motivem. Tedy se jedná o aspekt též osobní.

Na základě dotazníkového šetření jsem zjistil, že motivace ke studiu pomáhající profese je u studentů ovlivněna celou řadou společenských, skupinových i individuálních faktorů. Studenti jsou motivováni především pocitem smysluplné práce a chtějí se stát odborníkem ve svém oboru.

Při studiu odborné literatury jsem došel k poznatku, že jsem si zvolil problematiku, v které se ukazuje mnoho úhlů pohledu, mnoho otázek se všemi složitostmi, které obsahují (např. co je v dané situaci etické či neetické pro danou kulturu). Domnívám se, že problém motivace k pomáhající profesi je velmi obsáhlá kapitola, jež si pro svojí závažnost zaslouží pozornost.

Posudek bakalářské práce

Název: **Motivace k výkonu pomáhající profese jako povolání.**

Autor: Tomáš Fiala

Posudek vypracoval: PhDr. J. Růžička, Ph.D.

V Praze dne: 28.10.2006

Student se zamýšlí již během studia, proč si on i spolužáci a studenti podobných oborů vybírají obor i uplatnění v pomáhající profesi.

Tyto otázky pak jej vedou, jak sám říká, k obecnější úvaze, která se týká volby povolání. Chce se především orientovat v oblasti psychologie motivace obecně a pak si klade za úkol najít a popsat ty motivační činitele, které jsou oborově specifické.

Bakalářskou práci pojal v poměrně značně širokém horizontu.

V **první kapitole** se pokouší o přehledné podání základů motivačního pojmosloví, opírá se převážně o psychologická vymezení, ve kterých se pokouší o orientaci. Tím mu mají být, jak sám říká, specifické klíčové pojmy pro zvolenou problematiku. Je zřejmé, že tento úkol je na hranici jeho sil, psychologii sice studoval v předmětu, nikoli však jako obor. Proto se objevují zjednodušení, nepřesnosti a je patrné, že některá teoretická odlišení, která jsou věcně nezbytná, dělá jen s určitou pomocí.

Přesto však je tato část práce přijatelná a textová výstavba má smysl i svoji logiku. Doufejme, že pročitání slovníků a vybraných kapitol odborných textů jej poučilo o psychologii motivace nad rámec povinného oborového vědění.

V téže kapitole nakonec jím uváděnou čistě psychologickou terminologii opouští a zavádí spíše filosoficko-axiologický termín „poslání“. Definuje jej však spíše pragmaticky. Navzdory psychologické kritice je zjevné, že se snaží v pomáhajících povoláních najít určitou závaznost a zavázanost úkolu, který je na pomáhajícího člověka kladen a který na sebe bere jako dobrovolný úděl. Vlastní zkušenost, existencialismus, jako myšlenkový proud, ani ovlivnění náboženské ke škodě věci však neuvádí. Vedle pojmu poslání použil také spíše popisný a pozitivistický motivační název: cíl.

Ve **druhé kapitole** uvažuje o obecných faktorech motivace k volbě povolání a faktorech, které se uplatňují při volbě pomáhajících povolání. Zmiňuje roli sociálního prostředí, osobnostní faktory a vliv tzv. primární skupiny na utváření osobnosti a tím i její motivace.

Ve **třetí kapitole** stanovuje i cituje předpoklady, které mají vliv na úspěšnost výkonu pomáhajícího povolání, uvádí moralisticky psychologické požadavky na chování sociálního pracovníka. Je zde patrné vědomí etiky profese i apel a přitakání mravní odpovědnosti, které sebou tato povolání nesou. Tento apel však zpravidla nepadá na úrodnou půdu.

Čtvrtá kapitola se zabývá riziky, která přináší volba pomáhající profese. Zde se pohybuje nejjistěji a adekvátně.

Nakonec pisatel provádí vlastní dotazníkové šetření, které nám má pomoci se něco dozvědět o důvodech, proč mladí lidé k pomáhající profesi inklinují. Odpovědi se nám však nedostane, pouze získáme určité dojmy, otázky a potřebu šetření dopracovat. Tuto kapitolu by bylo možné bez ztráty kytičky vypustit. Lze z ní jen obtížně odvodit spolehlivou odpověď po

motivaci k profesi. Jelikož však je pisatel sám autorem otázek, je možné je z tohoto důvodu k práci přiložit.

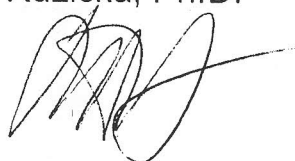
Závěr

Vzhledem k obtížnosti a náročnosti úkolu, který si pisatel dobrovolně přidělil, vzhledem k úrovni zpracování, při vědomí, že se nejedná o studenta psychologie či sociologie a proto, že jde o práci bakalářskou, lze ji jako způsobilou **k obhajobě přijmout**. A to přesto, že se student dopustil omylů a některých nepochopení jedné z nejobtížnějších kapitol psychologie obecné i psychologie osoby, totiž lidské motivace.

Pokud bude student pokračovat ve studiu magisterském, a z hlediska oboru není důvod, proč by tomu tak nemělo být, jistě sezná, že svoji práci, především pak její rozsah vykrátí, poněkud změní zadání a zúží její cíle, aby ji takto přepracovanou předložil k obhajobě. To i proto, že motivační činitelé ve výběru povolání je téma zajímavé a nosné.

Nakonec však chci dodat něco spíše z osobní zkušenosti s pisatelem, než z oblasti analytického posudku. Z textu na čtenáře dýchá mladistvá opravdovost, zápal pro věc i altruismus, poctivost, za kterou se neprávem stydí a dobrota srdce, kterou si snad ani neuvědomuje. Musím říci, že při vedení této práce jsem byl dojat těmito vlastnostmi a nemám mnoho důvodů pro pochyby, že svoje povolání, bude-li je vykonávat, Tomáš Fiala zvládne s osobní ctí a ku prospěchu druhým i dobré pověsti oboru.

PhDr. Jiří Růžička, Ph.D.

OPONENTSKÝ POSUDEK

na bakalářskou práci

Motivace k výkonu pomáhající profese jako povolání

Autor: Tomáš Fiala

Počet stránek vlastního textu: 51

Počet stránek příloh: 21

Počet kapitol: 6, podkapitol 1.řádu: 15, podkapitol 2.řádu: 15

Počet bibliografických pramenů: 29

citovaných konferencí: 1

přednášek: 3

Počet internetových citací: 1

Počet nepublikovaných zdrojů : 2

Počet příloh: 2

Volba tématu je zajímavá a odpovídá zaměření školy.

Autor se velmi důkladně zabývá vymezením pojmů, rozděluje je na základní pojmy, bez jejichž objasnění se v práci nemůže obejít (motivace, motiv, motivovanost, pomoc, potřeby) a klíčové pojmy pro jeho konkrétní problematiku (zaměstnání, povolání, poslání, pomáhající povolání, sociální práce, altruismus).

Dále se zabývá logicky členěnými důvody, které vedou studenty k volbě určitého vysokoškolského oboru. Všímá si působení primární skupiny, vlivu širšího sociálního prostředí i osobnostního vybavení.

Hodně se věnuje výkladu prosociálního chování a předpokladům jeho vzniku u jedince.

Popisuje rizika, která ohrožují v dalším vývoji člověka, jenž si nevhodně ke své osobě zvolil pomáhající povolání.

Svou práci doplňuje drobným pokusem o šetření pomocí dotazníku osobám, které studují některé z pomáhajících povolání nebo už v něm pracují. Je si plně vědom toho, že toto šetření je pouze orientační a má své nedostatky.

Autor vyslovuje své vlastní názory a odlišuje je od názorů jím uváděných autorů.

Klady práce

Autor prokázal velmi dobrou schopnost pracovat s odbornou literaturou, ve výkladu pojmů cituje 16 autorů, což je v oblasti definování pojmů vůbec nejvíce od vzniku naší školy. Lze ocenit to, že používá i etymologického slovníku při pátrání po původu slova. V duchu tendence školy se snaží objasnit pojmy i z hlediska fenomenologie např. motiv.

Autor s velikou trpělivostí několikrát práci přepracovával, až se mu podařilo zredukovat rozsah práce při zachování její podstaty.

Soupis bibliografických citací i citace v textu jsou správné.

Výtky

s.44, ř.2 posl.odstavce - „odověď“ místo odpověď

s.45, ř.1 shora - „...svoji motivaci“, totéž další řádek „...moji snahu“, má být krátké i, jsou to akusativy

s.46, odst.2, ř.3 - za „náboženství“ buď pomlčka nebo čárka

předposl.odstavec - „...jej jim to vzácné“, má být je jim to vzácné

Závěr měl být na zvláštní stránce.

V textu v nepřímých citacích je někdy patrné, že se příliš drží způsobu vyjadřování autorů.

Souhrn

Student věnoval své bakalářské práci nesmírnou péči poté, co zjistil, že její náročnost přesahuje nároky kladené na budoucího bakaláře. Oceňuji jeho trpělivost bez jakékoli známky podráždění a jeho sebekritičnost, s níž k práci přistupoval. Konečný výsledek však podle mého názoru dopadl slušně, student se zhostil náročného úkolu s úspěchem.

Přestože musel skoro polovinu původní práce vypustit, její obsah neztratil souvislost.

Odlišuje své názory od názorů autorů.

Závěr

Autor si zvolil poměrně široké téma, které přesahuje rozsah témat bakalářských prací. Přesto se mu je posléze podařilo zpracovat přijatelně v předepsaném rozsahu. Doporučuji práci k obhajobě.

MUDr. Olga Dostálová, CSc.